

KNJIŽNICA ŠMARJE PRI JELŠAH

Urška Pevec

**BRALNA KULTURA IN BRALNA PISMENOST MED ZAPOSLENIMI V
IZBRANIH PODJETJIH NA OBMOČJU KNJIŽNICE ŠMARJE PRI
JELŠAH**

Pisna naloga za bibliotekarski izpit

Šmarje pri Jelšah, 2025

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

Ime in PRIIMEK: Urška PEVEC

Naslov pisne naloge: Bralna kultura in bralna pismenost med zaposlenimi v izbranih podjetjih na območju Knjižnice Šmarje pri Jelšah

Kraj: Šmarje pri Jelšah

Leto: 2025

Št. strani: 46

Št. slik: 20

Št. preglednic: /

Št. prilog: 1

Št. strani prilog: 6

Št. referenc: 22

Strokovno usposabljanje za bibliotekarski izpit je potekalo v: Knjižnici Šmarje pri Jelšah

Mentor v času strokovnega usposabljanja: Polona Pezelj, Knjižnica Šmarje pri Jelšah

UDK: 027.022:028-053.8(043.2)

Ključne besede: bralna kulturna, bralna pismenost, bralna pismenost odraslih, splošne knjižnice, Knjižnica Šmarje pri Jelšah

Izvleček: Naloga prinaša rezultate raziskave s področja bralne kulture in bralne pismenosti med zaposlenimi v podjetjih na območju Knjižnice Šmarje pri Jelšah. Osredotoča se na navade, stališča in interese zaposlenih glede branja v prostem času ter na vpliv delovnega okolja na razvoj bralne pismenosti. V teoretičnem delu naloga opredeljuje pojme bralne pismenosti, bralne kulture ter pomena branja za osebni in profesionalni razvoj. Empirični del temelji na anketni raziskavi, izvedeni med zaposlenimi v različnih podjetjih na območju delovanja knjižnice in njenih enot. Rezultati kažejo, da večina zaposlenih prepozna pomen branja, vendar jih pomanjkanje časa in utrujenost pogosto odvrata od rednega branja. Ugotovljeno je tudi, da podjetja večinoma ne spodbujajo bralne kulture med zaposlenimi, čeprav obstaja potencial za uvedbo projektov, ki bi povezoval lokalno knjižnico in delovna okolja. Naloga predlaga konkretne ukrepe za spodbujanje bralne pismenosti, kot so organizacija knjižnih kotičkov ali izvedbo delavnic oziroma drugih oblik izobraževanj v podjetjih, sodelovanje z lokalno knjižnico ter promocija branja kot orodja za osebno rast in boljšo delovno uspešnost.

KAZALO VSEBINE

1 UVOD	1
2 BRANJE, TEMELJ BRALNE PISMENOSTI IN BRALNE KULTURE	2
3 VLOGA KNJIŽNICE ŠMARJE PRI JELŠAH PRI SPODBUJANJU BRALNE KULTURE IN BRALNE PISMENOSTI	5
3. 1 Vključevanje knjižnice v delovno okolje, knjižnična vloga v tujini in doma	8
4 REZULTATI RAZISKAVE.....	11
4.1 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA	11
4.2 METODOLOGIJA.....	12
4.3 REZULTATI RAZISKAVE.....	13
5 RAZPRAVA Z ZAKLJUČKOM	30
5.1 Primer konkretnega uresničevanja knjižnice na delovnem mestu.....	33
6 NAVEDENI VIRI IN LITERATURA.....	35
PRILOGA	I

KAZALO SLIK

Slika 1: Dejavnosti v prostem času.....	14
Slika 2: Prebrane knjige v zadnjih treh mesecih.....	15
Slika 3: Poslušana zvočna knjiga v zadnjih treh mesecih	16
Slika 4: Prebrane knjige v zadnjem letu.....	16
Slika 6: Dejavniki, ki so vplivali na branje	18
Slika 7: Povprečno branje na dan	19
Slika 8: Pogostost branja na teden	19
Slika 9: Zvrst gradiva.....	20
Slika 10: Priporočila o knjigah	21
Slika 11: Branje strokovne literature	21
Slika 12: Pogostost branja strokovne literature	22
Slika 13: Pogostost branja komunikacijskega kanala	23
Slika 14: Težave pri razumevanju navodil v službi	23
Slika 15: Gradivo, ki predstavlja izziv pri branju in razumevanju	24
Slika 16: Dodatna orodja za izboljšanje bralnega razumevanja	25
Slika 17: Pogostost obiskovanja knjižnice	26
Slika 18: Razlogi za neobiskovanje knjižnice	27
Slika 19: Možnost premične zbirke na delovnem mestu.....	28
Slika 20: Vzpodbuda za bralno pismenost na delovnem mestu.....	28

Iskreno se zahvaljujem mentorici, Poloni Pezelj, za pomoč in strokovne nasvete pri pripravi pisne naloge. Posebna zahvala gre direktorju Knjižnice Šmarje pri Jelšah, dr. Marku Samcu, za dragocene usmeritve in vzpodbudo pri moji osebni in profesionalni rasti.

Sodelavkam ter sodelavcem Knjižnice Šmarje pri Jelšah se toplo zahvaljujem za potrpežljivost, razumevanje in koristne nasvete v času nastajanja pisne naloge.

Hvaležna sem, da sem del kolektiva, kjer znanje, sodelovanje in medsebojna pomoč niso le zapisane vrednote, temveč dejanja, ki nas povezujejo.

1 UVOD

Knjižnica Šmarje pri Jelšah, osrednja splošna javna knjižnica s krajevnimi enotami v Podčetrtku, Bistrici ob Sotli in Kozjem, ima začetke v Narodni čitalnici, ustanovljeni leta 1883. Po uničenju knjižnega fonda med drugo svetovno vojno je bila leta 1948 znova ustanovljena. Sledilo je več preimenovanj knjižnice in menjave prostorov, a temeljna vizija ostaja, širiti znanje in omogočiti ljudem dostop do knjig. V okviru knjižnice deluje enota Kulturni dom Šmarje pri Jelšah, tako da se knjižničarska in ostale kulturne dejavnosti v kulturnem domu, kjer ima knjižnica svoj sedež, močno prepletajo; hkrati se dejavnost širi še v druge občine, kjer ima knjižnica enote. Tako predstavlja kulturno središče ne samo Občine Šmarje pri Jelšah, temveč tudi širše regije.

Namen naloge je raziskati raven bralne kulture in bralne pismenosti med zaposlenimi v izbranih podjetjih na območju Knjižnice Šmarje pri Jelšah. Cilj naloge je ugotoviti, kakšna je stopnja bralne kulture in bralne pismenosti med zaposlenimi v izbranih podjetjih na območju knjižnice in njenih enot ter ugotoviti morebitno odstopanje od slovenskega povprečja. Na podlagi zbranih podatkov želimo opozoriti na pomen razvoja bralne pismenosti tudi v delovnem okolju in predlagati možnosti za njeno spodbujanje znotraj podjetij.

Način življenja sodobne družbe nam včasih kot posameznikom ne omogoča, da bi večkrat obiskali knjižnico, imeli več časa za branje in morebitno iskanje informacij. Mednarodna raziskava Programa za mednarodno ocenjevanje kompetenc odraslih (PIAAC Slovenija, b. d.) iz leta 2016 je pokazala, da vsak četrti odrasli prebivalec Slovenije ne bere prav dobro in zato slabše razume besedila, s katerimi se srečuje v življenju ali pri delu, vsak drugi pa v enem letu ne prebere niti ene knjige. Vse raziskave pa kažejo na to, da je pogostost branja močno povezana z doseganjem besedilnih spretnosti (Pismen.si, b. d.). Vsi ti podatki niso zanemarljivi, prej skrb zbujajoči, zato smo želeli izvedeti, kako je z bralnimi navadami med zaposlenimi na območju Knjižnice Šmarje pri Jelšah. Bralne navade so odsev bralne kulture in bralne pismenosti, kar proučuje tudi naloga, ob tem pa smo skušali dobiti vpogled v dejavnike, ki vplivajo na branje med zaposlenimi.

V teoretičnem delu bodo obravnavani pojmi bralne kulture in bralne pismenosti, njun vpliv na posameznikovo poklicno uspešnost ter pomen za vseživljenjsko učenje. Empirični del temelji na anketnem vprašalniku, s katerim bomo pridobili podatke o bralnih navadah in odnosu do

branja. Rezultati raziskave bodo ponujali vpogled v stanje bralne pismenosti na lokalni ravni in poudarili morebitni pomen spodbujanja branja tudi v delovnem okolju. Glavna raziskovalna metoda je anketni vprašalnik, ki smo ga razdelili zaposlenim v izbranih podjetjih na območju Knjižnice Šmarje pri Jelšah. Vprašalnik vsebuje tako zaprta vprašanja (za kvantitativno analizo) kot tudi odprta vprašanja (za kvalitativno analizo), ki omogočajo poglobljene odgovore. Ciljna populacija so zaposleni v podjetjih na območju delovanja Knjižnice Šmarje pri Jelšah. Raziskovalni vzorec so zaposleni iz izbranih podjetij, ki so izpolnili anketni vprašalnik. Vzorec je oblikovan tako, da omogoča vpogled v stanje bralne pismenosti in bralne kulture med zaposlenimi ter identifikacijo morebitnih potreb po spodbujanju branja na delovnem mestu. V nalogi se bomo osredotočili na pregled relevantne literature o bralni kulturi in bralni pismenosti, preverili možnosti vzpostavitve premične zbirke na delovnem mestu oziroma pregledali primere dobrih praks tako doma kot v tujini; odgovorili na zastavljena vprašanja in na podlagi zbranih podatkov izpostavili pomen bralne pismenosti v delovnem okolju ter oblikovali predloge za spodbujanje branja in dostopa do kakovostnih bralnih vsebin znotraj podjetij.

2 BRANJE, TEMELJ BRALNE PISMENOSTI IN BRALNE KULTURE

Branje opredeljujemo kot proces sprejemanja, dekodiranja in razumevanja sporočil, ki zahteva določene veščine oziroma kompetence; pojavlja se v različnih oblikah, kot je poglobljeno branje in hitro branje; v različnih kontekstih, v prostem času, za učenje ali za potrebe delovnega mesta; in za različne namene. Razlikujemo informativno, razvedrilno, umetniško doživljajsko, eksistencialno spoznavno, tudi branje v vlogi gradnje identitete. Je sredstvo za doseganje različnih ciljev v praktičnem življenju; od razumevanja, komuniciranja, delovanja, načrtovanja itd. (Vilar, 2017).

Z branjem sta tesno povezana bralna pismenost in bralna kultura, ki bi morala biti izjemnega pomena vsakega odraslega. V povezavi z branjem poznamo še izraza porajajoča se pismenost, imenovana tudi kot predbralna ali zgodnja pismenost, in informacijska pismenost, ki pomeni zmožnost razmišljujočega odkrivanja informacij za najrazličnejše namene, bodisi za vsakodnevno življenje, izobraževanje ali informiranje. Bralna kultura je odnos družbe ali posameznika do branja. Vključuje navade, vrednote, okolje in dejavnosti, povezane z branjem – npr. kako pogosto beremo, kakšna besedila izbiramo, ali imamo doma knjige, ali se otroci srečujejo s knjigami že zgodaj. Močna bralna kultura pomeni, da je branje cenjeno, dostopno in spodbujano v vsakdanjem življenju. Medtem ko je bralna pismenost sposobnost branja,

razumevanja, presojanja in uporabe napisanih informacij za uspešno delovanje v vsakdanjem življenju, izobraževanju in na delovnem mestu. Ne pomeni le znanja branja, temveč tudi razumevanje prebranega in kritično mišljenje; kot pravi Vilar (2017, str. 18) »je predpogoj za udejstvovanje v bralni kulturi.«

O pomenu branja za posameznika in tudi kot družbo najdemo izčrpne študije, ki pričajo o tem, kako pomembno je branje za razvoj drugih jezikovnih zmožnosti, kot sta govor in pisanje. A glede na obsežne raziskave o pomenu branja, bi pričakovali, da ljudje glede na čas, v katerem živimo, veliko berejo, vendar, kot ugotavljajo strokovnjaki, je ravno nasprotno. Ljudje, še posebej mladi, čedalje manj berejo oziroma zelo poredko posegajo po knjigah. Branje je pomembno predvsem zaradi tega, ker je nenadomestljiva vaja v rabi jezika in prispeva k razvoju in izboljšanju vseh drugih jezikovnih zmožnosti, kot so pisanje, poslušanje in govor. Raznoliko jezikovno zmožnost pa dodatno bogatijo umetnostna besedila. Vsa ta spoznanja o pomenu branja strokovnjaki pripisujejo branju, ki ima največji pomen za razvoj vsestranske pismenosti, še zlasti za jezikovno sporazumevanje (Grosman idr., 2003).

Po drugi strani pa samo raziskovanje branja ni tako pogosto, na kar opozarjata Phillips in Kovač (2023), saj so v preteklosti največkrat raziskovali, kako se je branje razvijalo in spreminjalo. Sodobne raziskave, ki v ospredje raziskovalnega zanimanja postavljajo branje, lahko razdelimo v dve skupini, in sicer v eno, kamor sodijo tiste, ki raziskujejo bralne navade in odnos do branja, največkrat odraslo prebivalstvo določene države. Ena izmed takšnih raziskav je tudi slovenska, Knjiga in bralci, s katero je začel Gregor Kocijan leta 1973. Raziskave PISA (mednarodna raziskava o bralni, matematični in naravoslovni pismenosti), PIRLS (preverjanje bralne pismenosti učenk in učencev konec 4. razreda), PIAAC (največja mednarodna raziskava o stanju in uporabi kompetenc odraslih med 16. in 65. letom) se osredotočajo na bralne kompetence otrok, mladostnikov in tudi odraslih, so mednarodno uveljavljene in se usmerjajo v te ciljne skupine brez strokovne ali kakšne drugačne diferenciacije (Fras Popović idr., 2025).

Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti je strateški dokument, ki je bil načrtovan in objavljen ravno zaradi pomena pomembnosti branja in bralne pismenosti ter določa prednostne naloge in vzgojno-izobraževalne cilje na področju pismenosti. Kot je navedeno v dokumentu, se zavzema za visoko raven bralne pismenosti, ki omogoča osebni razvoj, dejavno vključevanje v družbo ter uspešno življenje in delo. Bralna pismenost je ključna za vseživljenjsko učenje, prilagajanje spremembam in trajnostni razvoj družbe. Zavedanje o pomenu branja kot vrednote

spodbuja osebno rast in krepitev družbe znanja. Slovenija si prizadeva za vzpostavitev učinkovite infrastrukture za razvoj pismenosti, kar ji omogoča enakopravno vključevanje v globalne tokove in kakovostno življenje prebivalcev (Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti za obdobje 2019–2030, 2023). Pomeni, da je zavest o pomembnosti branja ozaveščena tudi na državni ravni, a izsledki določenih raziskav, kot je na primer PIAAC iz leta 2016, je pokazala, da vsak četrti odrasli prebivalec Slovenije ne bere prav dobro in zato slabše razume besedila, s katerimi se srečuje v življenju ali pri delu, vsak drugi pa v enem letu ne prebere niti ene knjige. Vse raziskave pa kažejo na to, da je pogostost branja močno povezana z doseganjem besedilnih spretnosti (Pismen.si, b. d.).

Z razvojem bralnih veščin je potrebno začeti zgodaj oziroma ni nikoli prepozno. Otrok se uči in pridobiva bralne izkušnje od odraslih, ki bi ga moral z zgledom spodbujati pri navajanju na branje. Raziskave kažejo, da so odrasli slabo pisмени in jih ima velika večina težave pri branju in razumevanju besedila. Pa vendar na branje in pismenost pravzaprav vpliva, poleg odraslih, nepregledna množica dejavnikov, med katerimi so tudi knjižnice, ki so »med najglasnejšimi zagovorniki jasnega, sistematičnega in ciljno usmerjenega delovanja v smeri dvigovanja družbenega ugleda branja« (Vilar, 2017, str. 20). V sodobni, digitalizirani družbi branje knjig (v slovenščini) ni več samoumevna vrednota, zato je treba pomen branja na novo opredeliti. Raziskave opozarjajo, da digitalno okolje negativno vpliva na ključne človeške sposobnosti, medtem ko jih branje krepi in ostaja temelj intelektualne kondicije. Slovenske knjižnice zato opozarjajo na nujnost spodbujanja branja in razvijanja bralne kulture kot pomembne naloge celotne družbe (Phillips in Kovač, 2023). V različnih virih beremo, da se trend bralcev spreminja in je vedno bolj priljubljeno branje manj zahtevne literature, im. tudi trivialna, lahka literatura, ter da bralci vedno manj posegajo po zahtevnejši literaturi, tj. slovensko in svetovno leposlovje. Razloge lahko iščemo najprej v sodobni tehnologiji, ki spreminja pogled na knjige kot tiskani vir in samo branje. Nekateri avtorji navajajo tudi na razlog nepoznavanja slovenskih avtorjev, premalo promocije slovenskih avtorjev itd. (Vilar, 2017).

Branje na višji ravni pomeni »zahtevne bralne spretnosti in prakse, potrebne za delovanje v našem visoko razvitem svetu« (Schüller-Zwierlein idr., 2024, str. 50). Tako kot je nekoč tisk prinesel revolucijo, danes to predstavljajo digitalno okolje in medijski izdelki. Kritično in poglobljeno branje (npr. počasno, vztrajno, literarno, vživeto) je zahtevno, a nujno za vse življenje. Pozitivno vpliva na jezikovne kompetence, empatijo, socialno kognicijo in sprejemanje različnih perspektiv. Brez njega pa se poveča ranljivost za manipulacijo, lažne

novice in teorije zarote, kar »resno ogroža družbeno sposobnost informiranega demokratičnega odločanja«. Največje grožnje višji ravni branja so: digitalno okolje, zvočne knjige, poenostavitve besedil, poudarek na zgolj osnovnih spretnostih. Avtorji opozarjajo, da je premalo raziskano področje bralne pismenosti odraslih. Predlagajo celovito politiko branja: dodatne raziskave, vrednotenje, izobraževanje ter javne bralne prostore za osredotočeno branje in vseživljenjsko učenje, kjer imajo knjižnice ključno vlogo (Schüller-Zwierlein idr., 2024).

Ravno zaradi zavedanja vsega zgoraj napisanega in stremljenja k spodbujanju branja, ne samo otrok, mladostnikov, temveč tudi odraslih, se v Knjižnici Šmarje pri Jelšah aktivno zavzemamo za vrednost branja kot vrednoto in pomembno družbeno veščino.

Bralna pismenost se prenaša z odraslih na otroke, zato je ključnega pomena njihov odnos do branja. IFLA (Mednarodna federacija bibliotekarskih združenj in ustanov) kot temeljne dejavnike razvoja predbralne pismenosti izpostavlja zgled odraslih, obkroženost z bralnim gradivom, spodbujanje branja ter glasno branje otroku. Kot dober primer je v Hongkongu uvedena vsakodnevna polurna bralna praksa otrok in staršev (Haramija in Vilar, 2017). V Sloveniji pa ima pomembno vlogo dolgoletna tradicija gibanja bralne značke (Društvo Bralna značka Slovenije – ZPMS), še posebej je izpostavljeno branje, kjer berejo skupaj otroci in odrasli v projektu Beremo skupaj (Bralna značka, b. d.).

3 VLOGA KNJIŽNICE ŠMARJE PRI JELŠAH PRI SPODBUJANJU BRALNE KULTURE IN BRALNE PISMENOSTI

Poslanstvo knjižnic in njihovo delovanje opredeljuje več zakonskih in podzakonskih dokumentov, najprej je to vsekakor *Zakon o knjižničarstvu*, ki izpostavlja organiziranje zbirke knjižničnega gradiva in virov informacij z namenom zagotavljanja posameznikom in skupinam dostopnost in uporabo lastnega gradiva in z njim povezanih informacij, medknjižnične izposoje in zunanjih dostopnih informacijskih virov (*Zakon o knjižničarstvu* (ZKnj-1), 2001, 9. člen).

Knjižnične vloge predstavljajo smernice za strateško načrtovanje knjižnice ter so kot takšne okvir za oblikovanje ustreznega odziva knjižnice na potrebe lokalne skupnosti ter ugotavljanje uspešnosti delovanja knjižnice. Hkrati so temelj za ustrezen odziv knjižnice na zunanje okolje, kar pa lahko knjižnica uresničuje le ob ustrezno vzpostavljenem notranjem okolju. Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (2019), zato določajo tudi okvir za vzpostavitev ustreznega notranjega okolja proaktivne knjižnice. V notranjem okolju knjižnice potekajo

procesu načrtovanja, organiziranja, vodenja in nadzora knjižnične dejavnosti. Knjižnica določi načrtovanje, organiziranost, vodenje in nadzor posameznih strokovnih ali poslovnih področij v dokumentih, ki natančneje določajo upravljanje s knjižnično zbirko, upravljanje odnosov s člani in drugimi uporabniki knjižničnih storitev, upravljanje znanja v organizaciji in strokovnega razvoja knjižničnega osebja, upravljanje informacijske varnosti in varnosti posredovanja informacij, upravljanje zagovornišтва, upravljanje obveščanja in komuniciranja o delovanju knjižnice, upravljanje partnerstev v knjižničnem sistemu, upravljanje partnerstev v lokalnem okolju, upravljanje z osebnimi podatki (Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice, 2019).

Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice (2019) določajo uresničevanje poslanstva oz. možne oblike delovanja splošnih knjižnic znotraj okvira knjižničnih vlog, ki pa naj bi bile v pomoč in oporo knjižnicam pri njihovem uresničevanju; prepoznajo več knjižničnih vlog, med katerimi so: Razvoj predbralne pismenosti, Bralna kultura in bralna pismenost otrok, Bralna kultura in bralna pismenost mladostnikov, Bralna kultura in bralna pismenost odraslih, Pridobivanje znanja, Informacijsko in računalniško opismenjevanje, Vključevanje v družbo, Domoznanska dejavnost, Informacijsko središče lokalne skupnosti, Seznanjanje z javnimi zadevami in spremljanje aktualnega dogajanja v družbi in Spodbujanje povezovanja ter sodelovalne kulture in ustvarjalnosti v lokalni skupnosti.

Novljan (2005, str. 87) opredeljuje naloge splošnih knjižnic na področju bralne kulture kot:

- »Knjižnice so kot javni zavod dolžne razvijati bralno kulturo.
- Knjižnice aktivno posegajo v razvijanje bralne kulture.
- Knjižnice spodbujajo bralno kulturo s knjižni zbirko na področjih informiranja, izobraževanja in sprostitve.«

Vloga splošne knjižnice je v zagotavljanju dostopnosti gradiva, ki je marsikdaj odvisna tudi od razvitosti delovnih pogojev posamezne knjižnice, in tudi v omogočanju, spoznavanju in razvijanju bralne kulture. Čeprav se splošne knjižnice morajo osredotočati na zagotavljanje uporabe preverjenih vsebin in skrb za kakovost, še bolj pa v eksperimentiranju z novostmi, v smislu povezovanja novih bralcev z novimi knjigami (Vilar, 2017).

Nujnost k spodbujanju branja, bralne pismenosti in k oblikovanju bralne kulture vidimo tudi v Knjižnici Šmarje pri Jelšah in k temu aktivno pristopamo s številnimi dejavnostmi v okviru poslanstva, ki ga imamo jasno načrtanega v strategiji knjižnične dejavnosti. Uresničujemo ga z

vrsto storitev, ki se s časom spreminjajo ali preoblikujejo, saj informacijska tehnologija in svetovni splet določata informacijske potrebe, zaradi tega pa je postalo učenje vseživljenjsko, ni več omejeno s formalnim izobraževanjem, vse pomembnejši postaja prosti čas, z njim pa tudi čas, preživet v knjižnici.

Knjižnica Šmarje pri Jelšah je stičišče vseh generacij in prostor kulturnega izražanja. Je osrednja splošna javna knjižnica, poleg katere v mreži delujejo še enote Knjižnica Podčetrtek, Bistrica ob Sotli in Kozje. Sprva se je knjižnica v Šmarju oblikovala kot Narodna čitalnica, 16. decembra 1883. Ustanovitelji so bili narodno zavedni Šmarčani, predsednik je bil Franc Skaza, tajnik Anton Aškerc in knjižničar Stanko Flis. Sprva so bili prostori narodne čitalnice v šmarski hranilnici in posojilnici. Poleg tega, da so izposojali knjige in časopise, so prirejali kulturne večere, veselice in igrokaze. Kasneje so se prostori knjižnice preselili v nekdanjo kaplanijo, med drugo svetovno vojno pa je bila večina knjig iz šmarske knjižnice sežgana; tistih nekaj knjig, ki jih je ostalo, so postale prvi fond knjižnice, ustanovljene leta 1948 v okviru takratnega Kulturno-prosvetnega društva Anton Aškerc Šmarje pri Jelšah. Leta 1974 je šmarska knjižnica štela le 2500 izvodov, istega leta se je zaposlil tudi prvi strokovni knjižničar, Jože Čakš, takrat je dobila knjižnica tudi ime Občinska matična knjižnica Šmarje pri Jelšah. Do leta 2003 je knjižnica delovala v okviru Delavske, pozneje Ljudske univerze Rogaška Slatina, od tega leta dalje pa je samostojen zavod, v okviru katerega deluje knjižničarska dejavnost z osrednjo enoto v Šmarju pri Jelšah ter krajevnimi enotami Podčetrtek, Bistrica ob Sotli in Kozje (Knjižnica Šmarje pri Jelšah, b. d.).

Iz Strateškega načrta javnega zavoda Knjižnice Šmarje pri Jelšah (2021) je razvidno, da sledi zakonskim predpisom in stremi k uresničevanju zastavljenim ciljem, ki so v smeri proaktivno naravnane splošne knjižnice, kjer se upoštevajo potrebe uporabnikov in se prilagaja spremembam ter trendom v okolju. Od vsega začetka je Knjižnica Šmarje pri Jelšah institucija, ki ima poleg knjižnične tudi pomembno kulturno in družbeno vlogo v skupnosti (lokalno in osrednjo), vloga splošne knjižnice pa je že skozi ves razvoj večplastna. Kot splošna knjižnica naj bi se približevali lokalni skupnosti, ki dela in obstaja za ljudi in takšna je tudi Knjižnica Šmarje pri Jelšah. S svojimi dejavnostmi združuje ljudi vseh generacij, spodbuja vseživljenjsko učenje, podpira ustvarjalnost in kulturno izražanje. V štirih občinah se povezujemo z različnimi vzgojno-izobraževalnimi institucijami, kulturnimi in okoljevarstvenimi organizacijami in društvi ter vzpostavljamo dialog z lokalnimi odločevalci. Uporabnikom zagotavljamo prostor, ki predstavlja odmik od vsakodnevne rutine, službe in skrbi, povezanih z domom, nudimo

prostor kulturi, kjer se učimo, odkrivamo, ustvarjamo in povezujemo. Zavod opravlja knjižnično dejavnost na področju štirih občin: Šmarje pri Jelšah, Podčetrtek, Bistrica ob Sotli in Kozje. Poleg knjižnic v okviru zavoda delujeta še Kulturni dom Šmarje pri Jelšah in Muzej baroka Šmarje pri Jelšah. Gre za preplet različnih kulturnih vsebin in ravno to je tisto, kar daje naši knjižnici poseben čar. Ljudje knjižnico pogosteje obiščejo tudi zaradi številnih dogodkov, ki jih prirejamo.

Leta 2020 je bila v Knjižnici Šmarje pri Jelšah in njenih enotah opravljena raziskava o zadovoljstvu uporabnikov s knjižnico, njenimi storitvami in zaposlenimi. Anketirani so s knjižnično dejavnostjo zadovoljni, svoj prosti čas najraje posvetijo branju in sprehodu ali ga preživljajo s svojimi družinami. Knjižnico največkrat obiskujejo sami, tretjina pa z družino; najpogosteje pa si izposojajo knjige za razvedrilo. Anketirani so zadovoljni s knjižničnim prostorom, dostopom gradiva, knjižničnim gradivom in zaposlenimi. Pogrešajo pa prostor za učenje in več možnosti izposoje e-knjig. Rezultati ankete o obiskovanju prireditve, ki jih pripravljajo knjižnica, kulturni dom in muzej, so odvisni od populacije. Najpogosteje obiskujejo razstave in se udeležujejo zaključka bralne značke za odrasle. Ta anketa je bila opravljena med uporabniki in je določen pokazatelj trenda obiska knjižnice in njenih storitev ter nam je bila v pomoč pri pripravi anketnega vprašalnika za sledečo nalogo (Strateški načrt ..., 2021).

Iz tega dokumenta je razvidno, da je najmanjše število uporabnikov mladih, osnovnošolcev in srednješolcev, od odraslih pa so najštevilčnejši uporabniki naših storitev upokojeni odrasli. Pri knjižničnem delu želimo doseči bodoče uporabnike, torej tiste, ki še naše knjižnice ne poznajo oziroma tiste, ki jim hiter tempo življenja ne dopušča, da bi brali in se večkrat odpravili v knjižnico in to so največkrat ravno zaposleni odrasli. Verjamemo, da se bralna pismenost najuspešneje razvija v okolju, kjer so odrasli aktivni bralci, pa tudi redni obiskovalci knjižnice. Če odrasle izobražujemo, jim ponujamo kakovostne bralne vsebine in jih navajamo na obisk knjižnice, se bo to vedenje prenašalo na mlajše generacije, ki bodo posledično pogosteje posegale po knjigah in razvijale pozitiven odnos do branja.

3. 1 VKLJUČEVANJE KNJIŽNICE V DELOVNO OKOLJE, KNJIŽNIČNA VLOGA V TUJINI IN DOMA

Pri pregledu virov in literature ugotavljamo, da imajo knjižnice na delovnem mestu v podjetju še precej možnosti, saj nismo zasledili konkretnih raziskav, ki bi se z dotično tematiko celostno ukvarjale. Zasledili smo zanimiv prispevek podjetja TeamWork (TeamWork, 2015), ki skrbi za programsko opremo za upravljanje projektov in virov, navaja prednosti knjižnice v podjetju (prihranek denarja, ena knjiga za več ljudi namesto več izvodov; dostop do enotnih, preverjenih virov informacij; pozitiven ugled, gradnja kulturnega standarda, saj knjižnica kaže, da podjetje ceni znanje in spodbuja branje). Predlaga praktične napotke za postavitev knjižnih polic, od izbire lokacije in sistema organiziranosti knjižnične zbirke ter prilagoditev knjižnice glede na potrebe podjetja ali posameznih oddelkov. Tako doma kot v tujini so že vzpostavljene premične zbirke ali mobilne knjižnične storitve, ki vključujejo dostavo gradiva ali obisk knjižnice na delovnem mestu, v podjetjih ali drugih skupnostnih okoljih. Ena izmed takšnih je javna knjižnica v Seattlu (The Seattle Public Library, ZDA), ki redno dostavlja knjige v vrtce, domove za starejše, centre za rehabilitacijo in skupnostne centre; pri tem pa imajo med programi in storitvami, ki jih izvajajo, posebej dobro poskrbljeno za podjetja, pri čemer ne izpostavljajo velikih ali malih podjetij, temveč skušajo biti s svojimi znanji in dostopom do informacij dostopni vsem. Program so poimenovali Knjižnica za podjetja, v okviru katerega vsako leto v sodelovanju z lokalnimi organizacijami ponujajo tečaje in delavnice. Posebej usposobljeni knjižničarji so zaposlenim in podjetjem na voljo kot svetovalci pri poslovnih raziskavah, nudijo jim pomoč pri iskanju potencialnih strank, poslovnih virov in odgovarjajo na vprašanja o različnih poslovnih temah. Na njihovi spletni strani ponujajo različne posnetke delavnic za mala podjetja, nasvete poslovnih strokovnjakov in pomoč pri vzpostavitvi podjetja. Storitve so brezplačne, uporabniki morajo biti včlanjeni v knjižnici (The Seattle Public Library, b. d.).

Izpostavljamo še nekaj drugih knjižnic po svetu, ki redno skrbijo za dostavo gradiva v druga okolja in se približajo uporabnikom, ki zaradi delovnih obveznosti, odročnega okolja ali drugih vzrokov ne morejo obiskati knjižnice, in sicer King County Library System (Washington, ZDA) (King County Library System, b. d.); Bookleggers Library (Miami, ZDA) (Bookleggers Library, b. d.), ki je sicer neprofitna mobilna knjižnica in prireja knjižne dogodke v parkih, na festivalih in v podjetniških prostorih; mobilno knjižnično storitev zagotavlja tudi Kansas Public Library v Pensilvaniji, ZDA (Kansas Public Library, b. d.).

Platforma korporativne knjižnice k-lib zaposlenim v indijskih podjetjih dostavi knjige neposredno na delovno mesto; trenutna zbirka obsega več kot 50.000 brezplačnih naslovov. Zaposleni se včlanijo v knjižnico in do vseh brezplačnih vsebin dostopajo preko aplikacije, kjer lahko poiščejo in rezervirajo gradivo. Le-to je dostavljeno v pisarno uporabnika, pri čemer se knjižnica zavezuje k dostavi v enem dnevu ali najhitrejšem možnem času. Uporabniki knjigo vrnejo v priročno nameščene nabiralnike v svojih pisarnah in nato preko aplikacije dobijo potrdilo o vračilu gradiva (Klib, b. d.).

Knjižnice nordijskih držav so se razvile v začetku 20. stoletja, sicer pod vplivom ameriških knjižnic, a imajo skupne značilnosti, gre za t. i. nordijski model knjižničarstva. Razumejo se kot spodbujevalke družbenih in kulturnih sprememb ter kot ključni steber demokracije. Nacionalne knjižnice opravljajo tudi univerzitetno vlogo, a ne prevzemajo vseh tipičnih nalog nacionalnih knjižnic, saj so nekatere prenesene na druge ustanove. Posebnost predstavljajo repozitorijske knjižnice in inovativni modeli, kot so odprte, pametne in sodelovalne knjižnice.

V nordijskih državah ima članstvo v knjižnicah izjemno visok delež (60–70 %), a se izposoja kljub večjemu obisku zmanjšuje. Knjižnice se vse bolj prilagajajo lokalnim skupnostim, vključujejo uporabnike v oblikovanje storitev ter ponujajo tudi dodatne dejavnosti. Močno vlagajo v digitalne vire in infrastrukturo, ob tem pa se soočajo s kadrovskimi izzivi zaradi upokojevanja zaposlenih. Njihova vloga ostaja krepitev pismenosti, vseživljenjskega učenja, integracije migrantov in mednarodnega sodelovanja prek organov (Kavčič Čolić, 2024).

V Sloveniji imamo vsaj eno knjižnico, ki s projektom Knjižnica na delovnem mestu pozornost namenja zaposlenim v različnih podjetjih in zavodih, in sicer je to Mestna knjižnica Ljubljana. V posameznem podjetju oziroma organizaciji vzpostavijo začasno knjižnico za zaposlene, ki si izbrane knjige lahko odnesejo domov in nato vrnejo. Gre za brezplačen, enostaven in brezplačen dostop do knjig. V knjižnico na delovnem mestu so uvrstili aktualne in kakovostne zbirke, upoštevajoč želje uporabnikov. Vsakemu podjetju, ki v tekočem letu sodeluje pri projektu, podarijo enoletno članarino, s katero omogočijo izposajo gradiva tudi v mreži knjižnic Mestne knjižnice Ljubljana. Ob postavitvi začasne knjižnice podjetju zagotovijo potrebno pohištvo oziroma police za razporeditev gradiva, dostavijo knjige ter jih uredijo po vsebinskih sklopih, čemur dodajo tudi ustrezen promocijski material s seznamom vseh razpoložljivih knjig. Podjetje pa poskrbi za primeren prostor in skrbnika začasne knjižnice (Mestna knjižnica Ljubljana, 2023).

Izraz premična zbirka se v raziskavi Doseganje razvojnih usmeritev Standardov za splošne knjižnice, veljavnih v obdobju 2005–2017 (Aupič idr., 2018) uporablja v povezavi z bibliobusom, konkretno v pomenu knjižnice na delovnem mestu pa ne. Zasledimo pa lahko, da slovenske splošne knjižnice izvajajo storitve za vseživljenjsko učenje, uvajajo nove dejavnosti, pri čemer ni definirano točno, katere so, uvajajo člansko izkaznico s posebnimi ugodnostmi za podjetja/zaposlene, promovirajo knjižnico, organizirajo dogodke, ki promovirajo branje in knjigo; dvigujejo zavest o pomenu knjige, ustvarjajo pozitivno in razpoznavno vlogo v lokalni skupnosti, nadgrajujejo sistem odnosov z javnostmi in na različne načine dosegajo boljšo prepoznavnost knjižničnih storitev. Po čemer lahko sklepamo, da še tovrstne knjižnične zbirke v Sloveniji niso v večini uveljavljene, razen prej navedenega primera Mestne knjižnice Ljubljana, vendar se splošne knjižnice z delom aktivnosti in promociji stremijo k povezavi širše lokalne skupnosti in dostopnostjo gradiva.

V Strateškem načrtu javnega zavoda Knjižnica Šmarje pri Jelšah (2021) sodi ureditev premične zbirke med pomembne cilje knjižnične dejavnosti, na kar že kažejo kazalci uspešnosti za ureditev premične zbirke v Termah Olimia (ki je prenehala delovati in je bila samo za goste hotela), Domu upokojencev Šmarje pri Jelšah (za njihove stanovalce) in Varstveno-delovnem centru Šmarje pri Jelšah (za njihove varovance). Z dvema javnima zavodoma imamo vzpostavljeno člansko izkaznico s posebnimi ugodnostmi za zaposlene, in sicer z Osnovno šolo Šmarje pri Jelšah in Vrtcem Šmarje pri Jelšah.

Predstavljeni načini dostopa knjižničnega gradiva so vsekakor zelo vzpodbudni in lahko motivirajo zaposlene za branje, ki se že tako spopadajo s hitrim tempom sodobnega časa.

4 REZULTATI RAZISKAVE

4.1 RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

V raziskovalnem delu naloge bomo na osnovi rezultatov raziskave skušali odgovoriti na zastavljena vprašanja, in sicer kakšna je stopnja bralne kulture in bralne pismenosti med zaposlenimi v izbranih podjetjih. Zanimalo nas bo tudi, kateri dejavniki vplivajo na bralne navade zaposlenih v delovnem okolju.

Zastavili smo si naslednje trditve oz. hipoteze:

H1: Višja stopnja izobrazbe (končana 5. stopnja ali več) zaposlenih je povezana z višjo samooceno njihove bralne pismenosti.

H2: Zaposleni, ki redno berejo strokovno literaturo, redkeje poročajo o težavah pri razumevanju službenih dokumentov.

H3: Pogostejši obisk knjižnice je povezan z višjo izraženostjo bralne kulture zaposlenih.

H4: Večina zaposlenih bi pogosteje posegla po knjigah, če bi imeli možnost izposoje knjig na delovnem mestu.

4.2 METODOLOGIJA

V raziskavi je bila uporabljena kvantitativna raziskovalna metoda z anketnim vprašalnikom. Vzorec anketirancev je bil oblikovan na podlagi dostopnosti in pripravljenosti posameznikov za sodelovanje, zato je to priložnosti vzorec. Podatki so bili zbrani anonimno preko tiskane ali spletne ankete Google Forms, odvisno od dostopnosti zaposlenih v posameznem podjetju (tisti, ki so izpolnili vprašalnik v tiskani različici, smo podatke ročno vnesli v spletno različico). Ugotovili smo, da se odziv na anketo razlikuje glede na to, na kakšen način so anketiranci odgovarjali, torej ali v elektronski obliki ali v pisni obliki. Glede na to, kako so odgovarjali, se je odločil delodajalec, mi smo jim ponudili obe možnosti (vprašalnik smo jim poslali po pošti ali nesli osebno tiskano verzijo). Dve podjetji sta ponudili svojim zaposlenim anketni vprašalnik v tiskani obliki, ki so ga 100 % rešili (v prvem podjetju je 17 zaposlenih, v drugem 31). Dve podjetji izmed anketiranih sta večji po številu zaposlenih, prvo podjetje ima okrog 300 zaposlenih, drugo večje pa 145. Skupno število anketiranih je bilo 122 v desetih izbranih podjetjih na območju Knjižnice Šmarje pri Jelšah. Predvideno število zaposlenih, ki naj bi izpolnili anketo, je bilo 582. O namenu raziskave so bili vnaprej obveščeni (bodisi pisno bodisi ustno), kjer je bilo tudi jasno, da je sodelovanje prostovoljno, anonimno in zaupno, ter da se bodo podatki uporabljali izključno za namen raziskave. Anketiranje je potekalo v predvidenem obdobju, in sicer junija letos, od 2. 6. do 30. 6. 2025. Rezultati so predstavljeni v tabelarnem, grafičnem in tekstovnem načinu.

Anketni vprašalnik (Priloga 1) zajema 27 vprašanj, ki so razdeljena v več sklopov, in sicer so bila najprej zastavljena demografska vprašanja, drugi sklop so vprašanja, kjer so morali anketiranci odgovoriti na vprašanja o pojmovanju bralne kulture in bralne pismenosti. Sledijo vprašanja o pogostosti branja, o vplivih in dejavnikih, ki vplivajo na branje ter zadnji sklop vprašanj, ki se navezujejo na branje in bralno pismenost v delovnem okolju.

4.3 REZULTATI RAZISKAVE

Vlaganja v znanje, bralno kulturo in dostop do informacij se pogosto ne vidi kot neposredno donosnih, kar smo zaznali že pri vzpostavitvi kontakta delodajalcev. Pred deljenjem in pošiljanjem anketnih vprašalnikov smo vsakega izmed podjetij osebno poklicali po telefonu in razložili potek raziskave in tako pridobili dovoljenje za pošiljanje ankete. Sprva je bilo izbranih 13 podjetij, vendar so tri podjetja odločno zavrnila sodelovanje pri raziskavi. Že tu se je pokazal prvi znak, da pomen znanja in knjižnic v poslovnem okolju še vedno ni dovolj prepoznan.

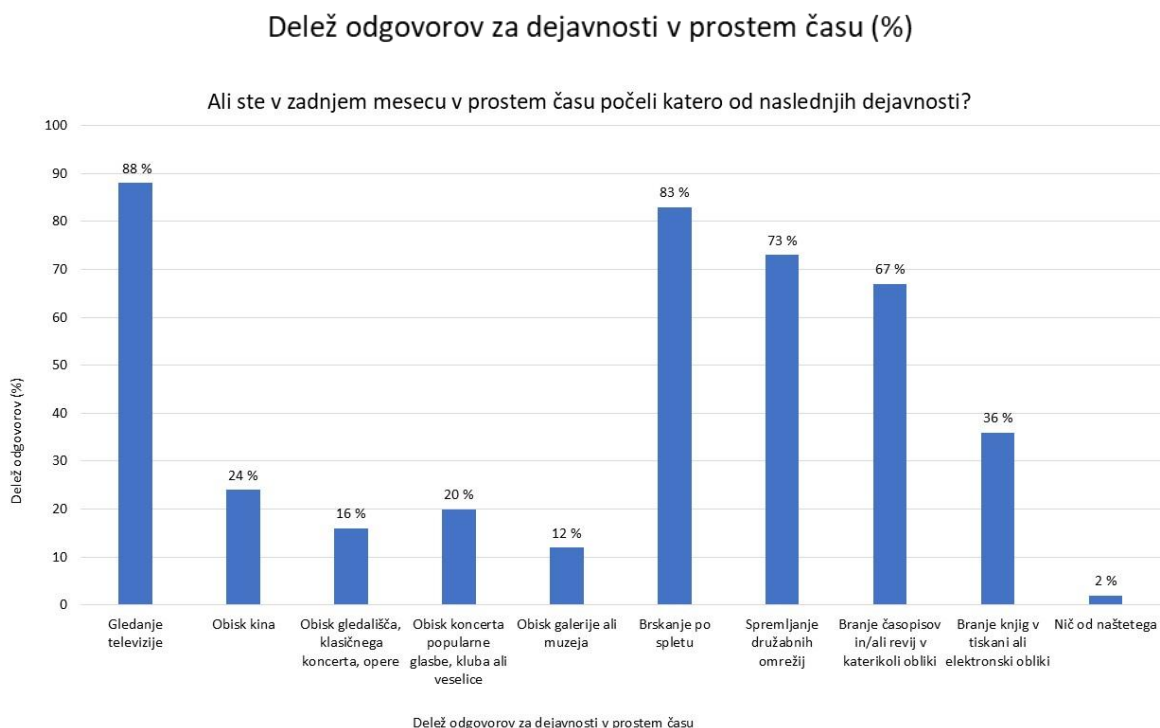
Anketni vprašalnik je izpolnilo 66 % moških in 34 % žensk, prejeli smo 122 odgovorov. V starostni strukturi največji delež predstavljajo zaposleni, stari med 36 in 50 let (46 %), sledi starostno obdobje med 26 in 35 leti (25 %), zaposleni, stari med leti 51 in 60 ali več predstavlja 18 %, medtem ko je mlajših zaposlenih (med 18 in 25) najmanj, in sicer 11 %. Glede na trend zaposlovanja tujcev oziroma prebivalcev s tujim državljanstvom smo podali vprašanje o državljanstvu, kjer smo dobili podatek, da dva anketiranca nimata slovenskega državljanstva, temveč hrvaškega in bosanskega.

Vprašani imajo v največjem deležu doseženo gimnazijsko, srednje poklicno-tehniško izobraževanje, srednje tehniško oz. drugo strokovno izobraževanje V. stopnje, kar predstavlja 35 % vseh vprašanih. Srednje poklicno izobraževanje je doseglo 23 % vprašanih, specializacijo po višješolskem programu ali visokošolski strokovni programi oz. univerzitetni program (1. bol. stopnje) je doseglo 15 %, sledi višješolski strokovni program 10 %, specializacija po visokošolskem strokovnem programu oz. univerzitetni program 8 %. Nižje poklicno izobraževanje je zaključilo 2 % vprašanih, 7 % pa predstavlja anketirane, ki imajo dokončano osnovnošolsko izobrazbo.

Na vprašanje o tem, kaj pomenita bralna kultura in bralna pismenost, so vprašani odgovorili različno, a največkrat so ta dva pojma povezali z branjem in razumevanjem branja. Bralno kulturo so najpogosteje enačili z zavedanjem branja in rednim branjem (pri čemer so nekateri

poudarili, da z branjem knjig). Spet drugi se niso znali opredeliti do bralne kulture, pri čemer jim je pojem bralna pismenost bolj jasen in so ga največkrat razložili kot razumevanje prebranega oziroma s pojmom funkcionalne pismenosti. Nekaj odgovorov je bilo tudi praznih, ko se anketiranci niso znali opredeliti.

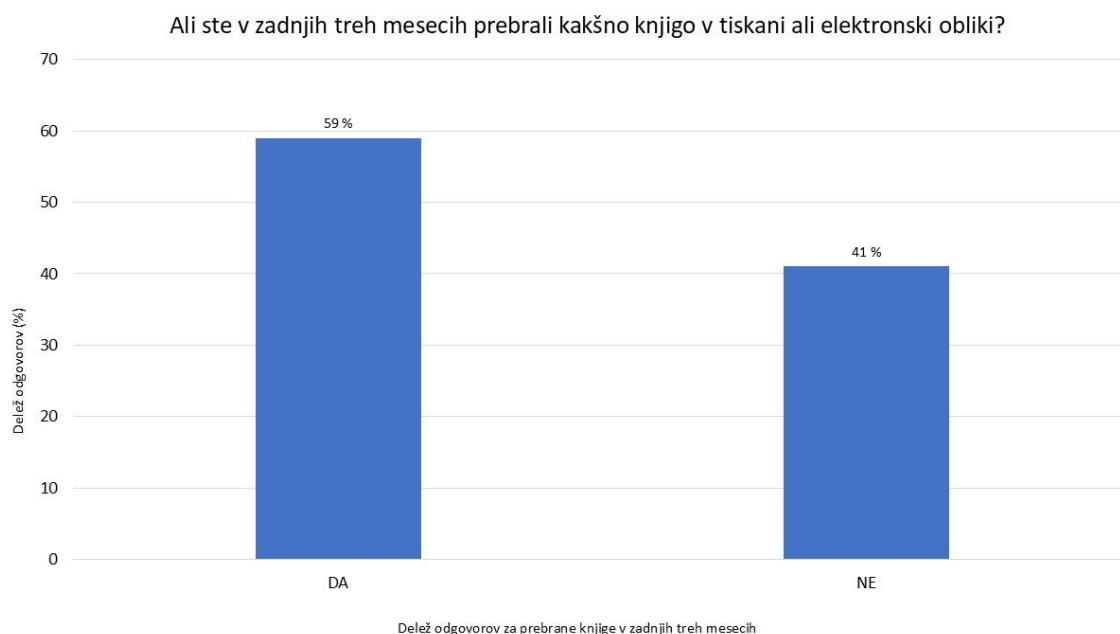
Pri naslednjem vprašanju so anketiranci ocenili svojo bralno pismenost, ki so jo v večini primerov označili kot dobro (59 %), kar pomeni, da anketiranci menijo, dobro razumejo večino besedil in jih znajo razložiti, včasih pa se osredotočijo tudi na podrobnosti v besedilu. Kot zelo dobro bralno pismenost je označilo 24 % vprašanih, kar pomeni, da odlično razumejo, znajo analizirati in razložiti prebrano oziroma berejo tudi zahtevnejša besedila. Za srednjo bralno pismenost se je odločilo 15 %, kar pomeni, da berejo brez težav in včasih težko globlje razumejo besedilo. Anketiranci, ki se pri branju pogosto zmedejo in razumejo le del prebranega, so odgovorili v deležu 2 %, za oceno zelo slabo pa se ni nihče opredelil.



Slika 1: Dejavnosti v prostem času

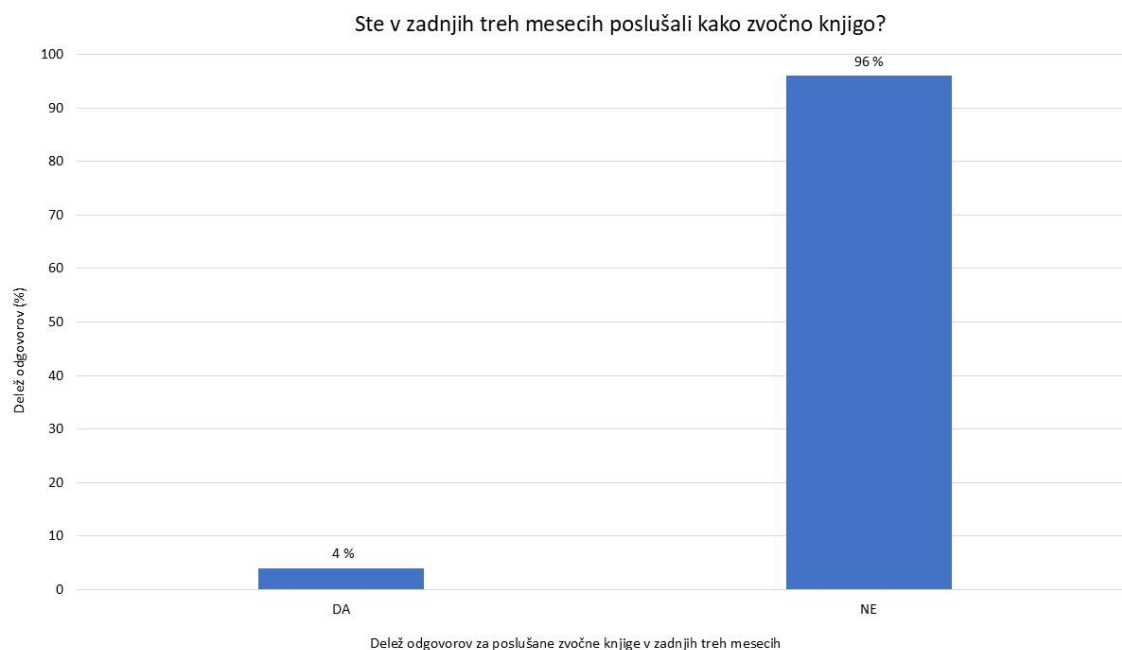
Slika 1 prikazuje, kaj od naštetih dejavnosti so počeli anketiranci v prostem času, ponujeni odgovori so v povezavi z bralno kulturo in bralno pismenostjo. Vprašani so lahko odgovorili z enim ali več odgovorom. Skoraj 88 % vprašanih je odgovorilo, da največkrat gledajo televizijo, sledi brskanje po spletu (83 %), spremljanje družabnih omrežij (73 %) in branje časopisov in/ali

revij v katerikoli obliki (67 %). Vseh ostalih navedenih dejavnosti (obisk kina, obisk gledališča, klasičnega koncerta, opere, obisk koncerta popularne glasbe, kluba ali veselice, obisk galerije ali muzeja in branje knjig v tiskani ali elektronski obliki) se anketirani udeležujejo v manj kot 50 %, 2 % anketiranih se je opredelilo za drugo oziroma nič od naštetega.



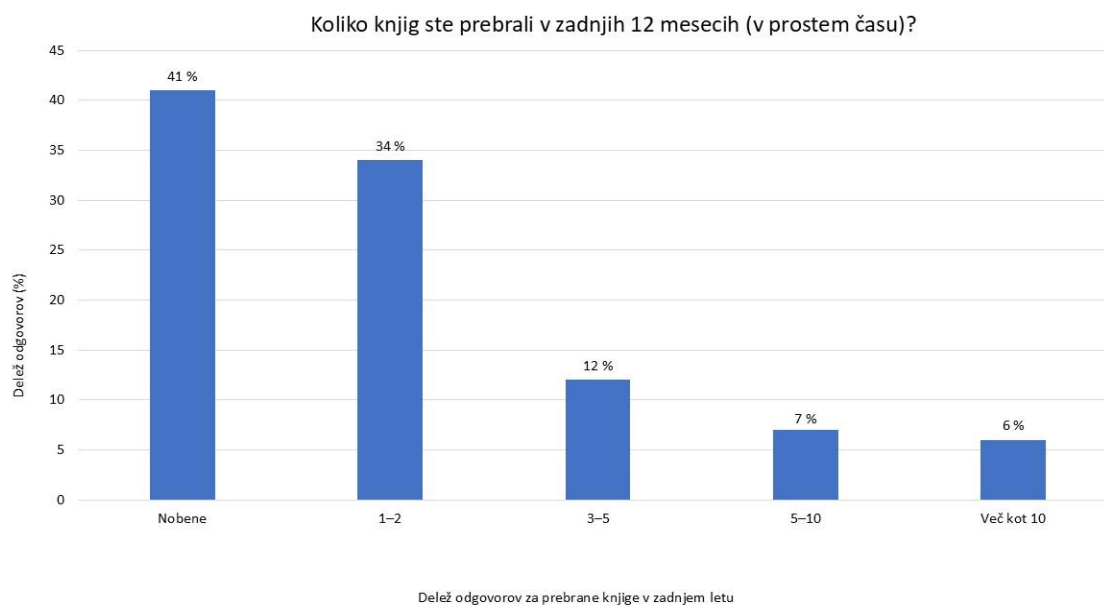
Slika 2: Prebrane knjige v zadnjih treh mesecih

Naslednje vprašanje je bilo vprašanje o tem, ali so anketirani v zadnjih treh mesecih prebrali kakšno knjigo v tiskani ali elektronski obliki. Največ jih je odgovorilo z DA, in sicer 59 %, ostali so odgovorili z NE, kar je prikazano tudi na Sliki 2.



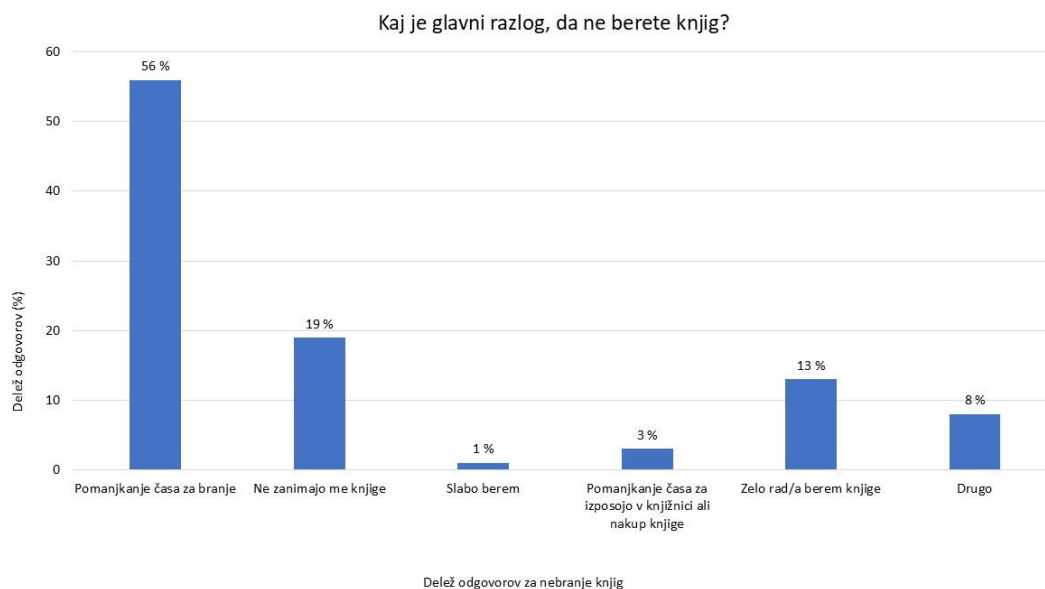
Slika 3: Poslušana zvočna knjiga v zadnjih treh mesecih

Anketirani so na vprašanje o tem, ali so v zadnjih treh mesecih poslušali kakšno zvočno knjigo, odgovorili skoraj enotno, in sicer kar 96 % jih je zanikalo.



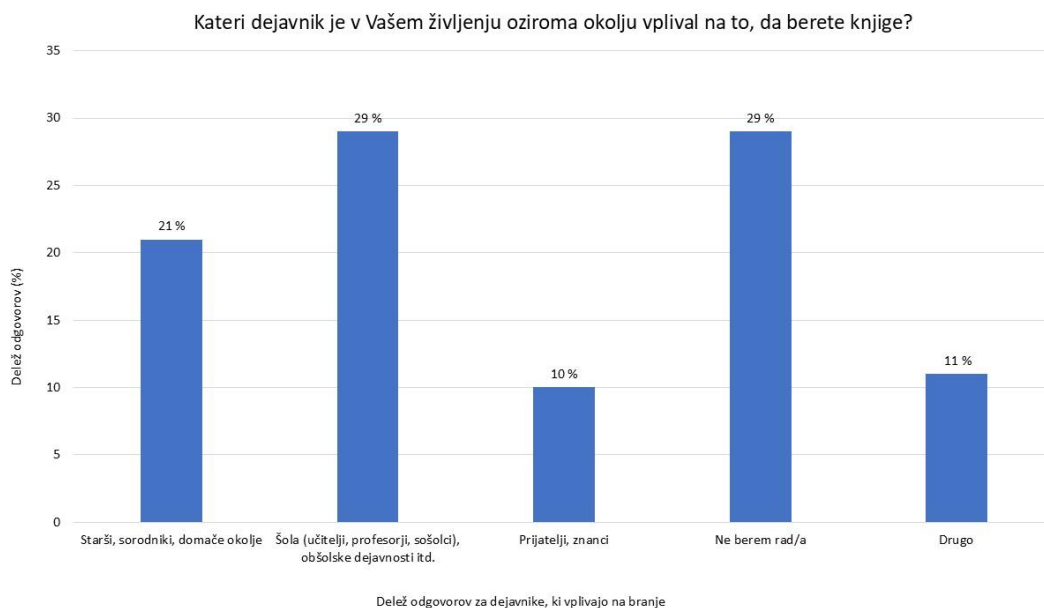
Slika 4: Prebrane knjige v zadnjem letu

Na vprašanje, koliko knjig so vprašani prebrali v zadnjih dvanajstih mesecih v prostem času, jih je največ odgovorilo, da nobeno, in sicer 41 %, eno ali dve jih je prebralo 34 %, tri, štiri ali pet knjig je prebralo 12 %, več kot pet 7 % in več kot 10 knjig v zadnjem letu 6 %.



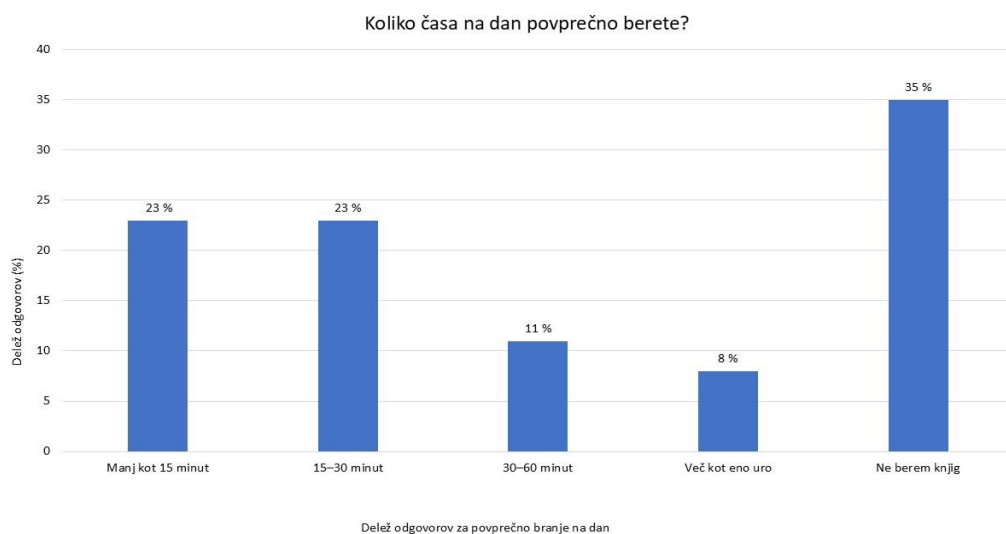
Slika 5: Razlogi za nebranje knjig

Slika 5 prikazuje razloge, zakaj vprašani ne berejo več knjig. Med njimi prednjači pomanjkanje časa za branje knjig (56 %), nekaterih knjige ne zanimajo (19 %), 13 % jih je zatrdilo, da radi berejo; spet drugi so se opredelili, da slabo berejo (1 %), 3 % vprašanih je kot razlog navedlo, da jim zmanjka časa za izposajo knjig v knjižnici ali nakup knjig, 8 % vprašanih pa jih je pod drugo navedlo, da radi berejo, a jim zmanjka časa, navedli so tudi: »terensko delo, ne lubi se mi, nezanimanje«.



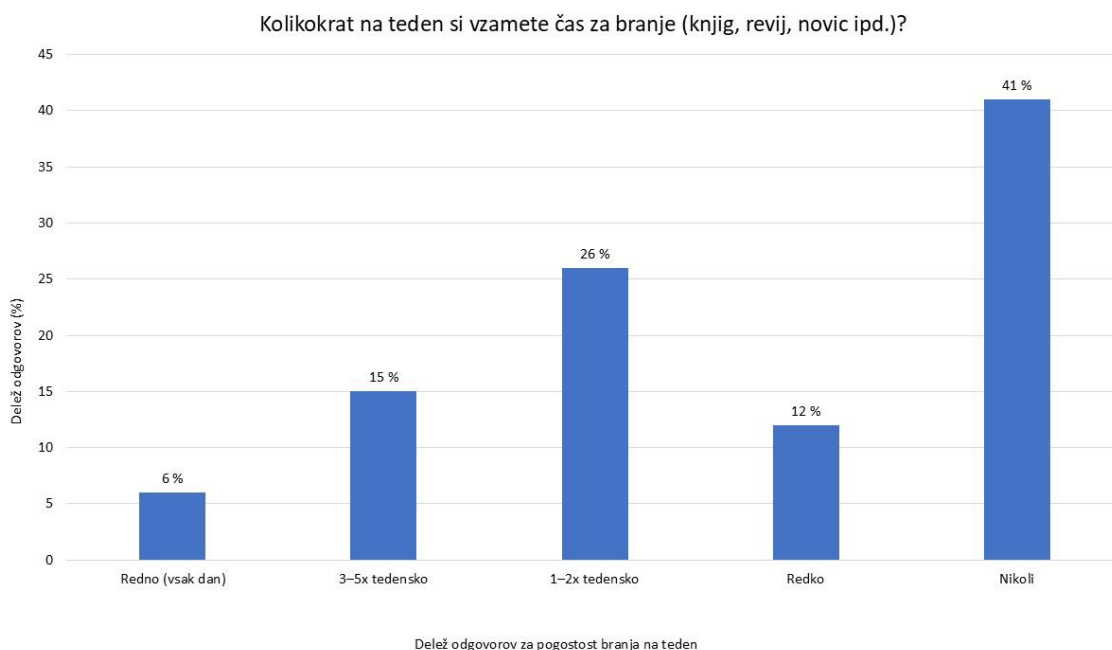
Slika 6: Dejavniki, ki so vplivali na branje

Na zastavljeno vprašanje o dejavnikih, ki so vprašane nagovorili k branju knjig, so v večini primerov odgovorili, da je bilo to šolsko okolje (učitelji, profesorji, sošolci), obšolske dejavnosti, in sicer 29 %. Z enakim odstotkom so vprašani odgovorili tudi pri odgovoru, da ne berejo radi. Starši, sorodniki, domače okolje je vplivalo na posameznike, da berejo v 21 %, medtem ko prijatelji in znanci pri 10 % vprašanih. Pod drugo (11 %) so navedli naslednje: »sam; moja odločitev; če me posebej zanima katera od tem; članki, predstavitev knjig, spremljanje založb in vsebina knjig; knjige za osebno rast; knjige, ki opisujejo resnično življenje; bral sem le tisto, kar sem moral«.



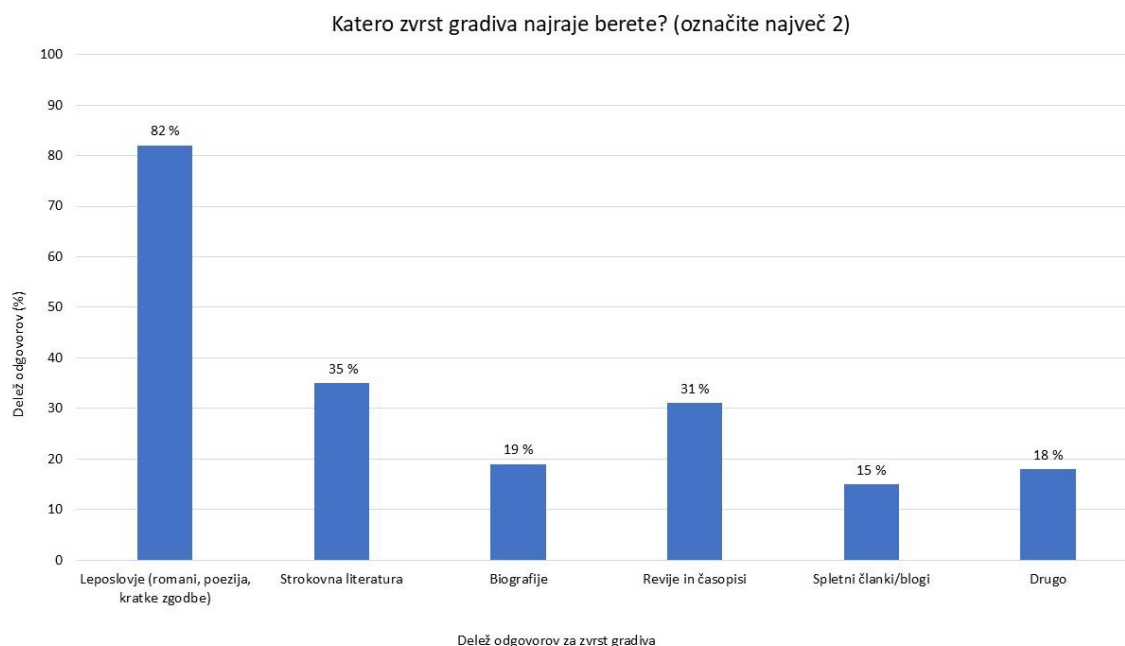
Slika 7: Povprečno branje na dan

Slika 7 prikazuje, koliko časa na dan naj bi anketiranci povprečno brali; največ jih je odgovorilo s 35 %, da ne berejo knjig, v enakih odstotkih so odgovorili, da berejo manj kot 15 minut na dan oziroma do pol ure na dan. Dobrih 10 odstotkov jih bere uro na dan, 8 % vprašanih pa več kot eno uro na dan.



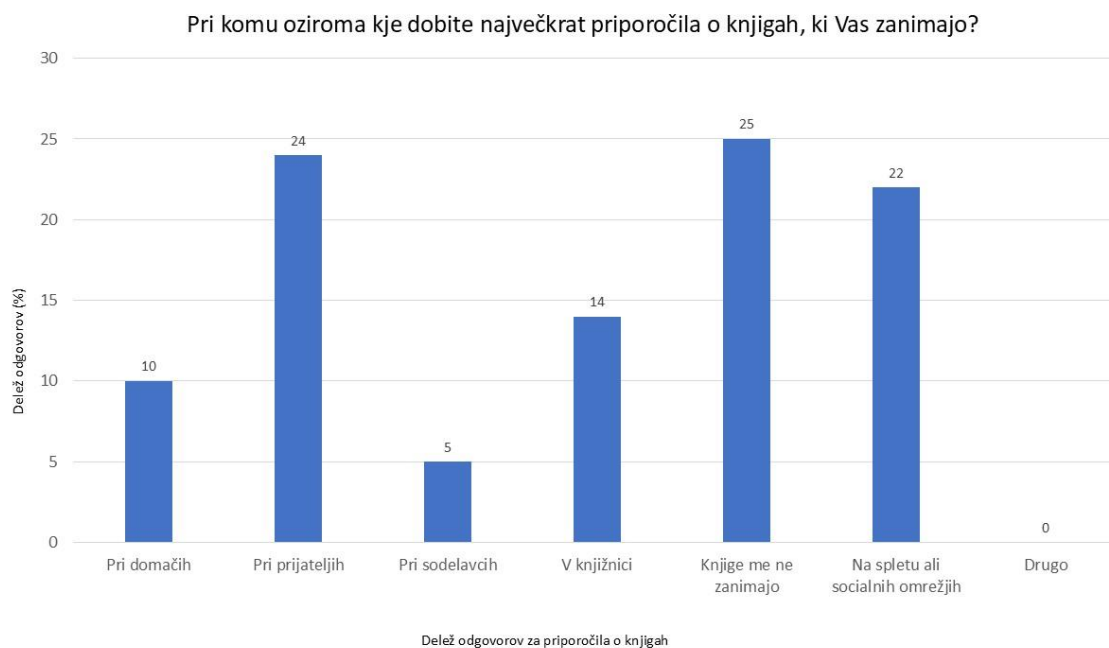
Slika 8: Pogostost branja na teden

Posebej nas je zanimalo, kako anketiranci ocenjujejo, da berejo pogosto na teden. Pri tem smo posebej poudarili, da gre za branje knjig, revij, novic, pri čemer jih je največ (41 %) odgovorilo, da nikoli ne berejo oziroma si ne vzamejo časa, 26 % jih bere enkrat do dvakrat tedensko, v 15 % jih bere tri- do petkrat tedensko, ostali redko. V najmanjšem odstotku (12 %) jih bere redno, vsak dan.



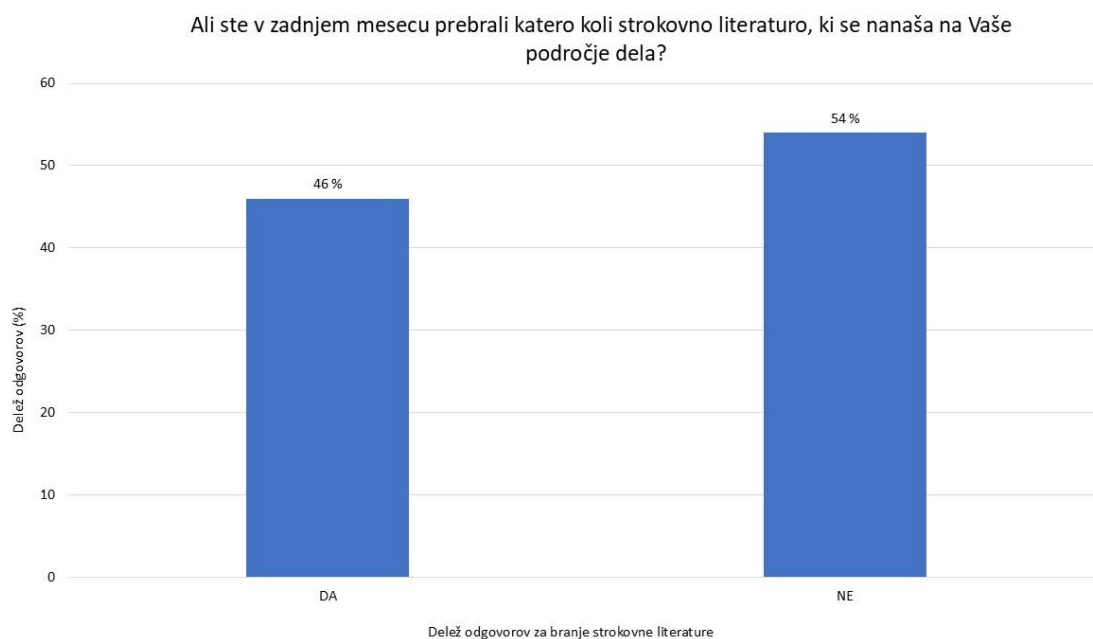
Slika 9: Zvrst gradiva

Slika 9 prikazuje, katero zvrst gradiva vprašani najraje berejo, kadar berejo. Pri tem so lahko označili dva odgovora. Največ (82 %) jih je odgovorilo, da je to leposlovje (romani, poezija, kratke zgodbe), sledi jim strokovna literatura (35 %), revije, časopisi bere 31 % vprašanih, medtem ko v manjših primerih posežejo po biografijah (19 %) in 15 % jih najraje bere spletne članke ali bloge. Pod drugo (18 %) so največkrat navedli različne vrste literature, kot so kriminalke, zgodovinski romani, ljubezenski romani, knjige za osebno rast.



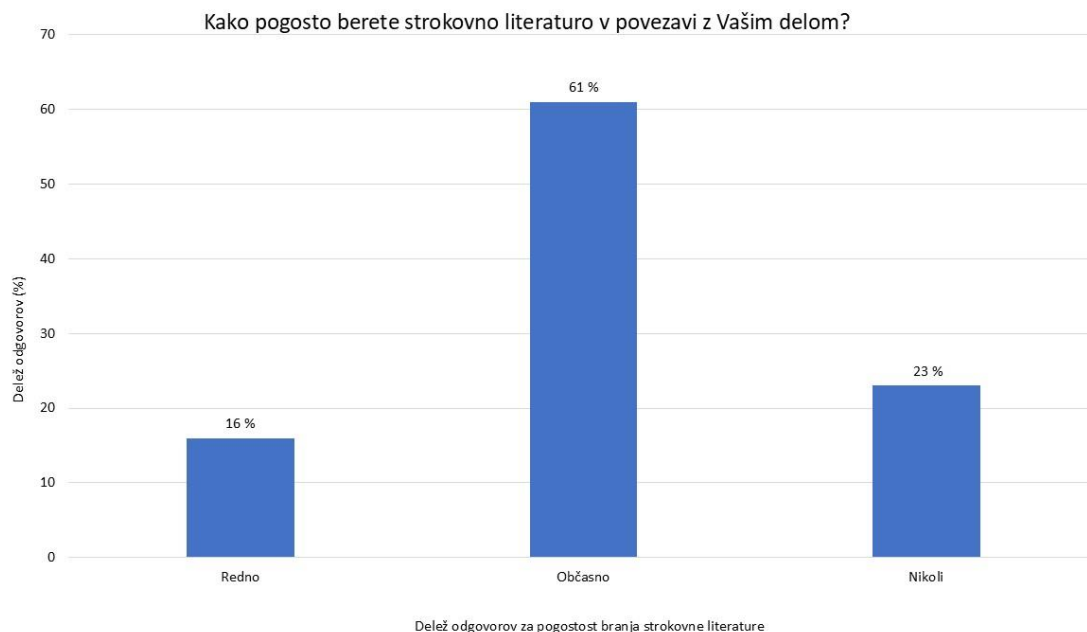
Slika 10: Priporočila o knjigah

Pri naslednjem vprašanju (Slika 10) nas je zanimalo, kje dobijo vprašani največkrat priporočila o knjigah, ki jih zanimajo. 25 % vprašanih je odgovorilo, da jih knjige ne zanimajo. 24 % dobi priporočila od prijateljev, 22 % na spletu oziroma socialnih omrežjih, sledi knjižnica (14 %), domači (10 %) in nazadnje pri sodelavcih (5 %). Pod odgovor drugo ni bilo zabeleženih odgovorov.



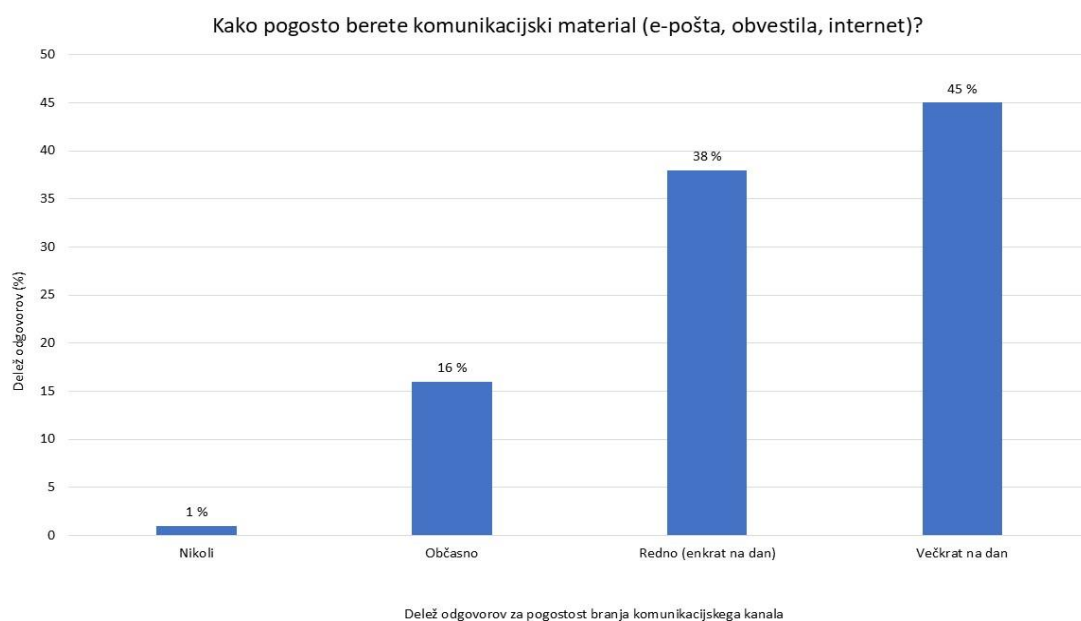
Slika 11: Branje strokovne literature

Slika 11 prikazuje, da so anketirani v 46 % odgovorili, da so brali strokovno literaturo v zadnjem mesecu, 54 % jih je odgovorilo z ne.



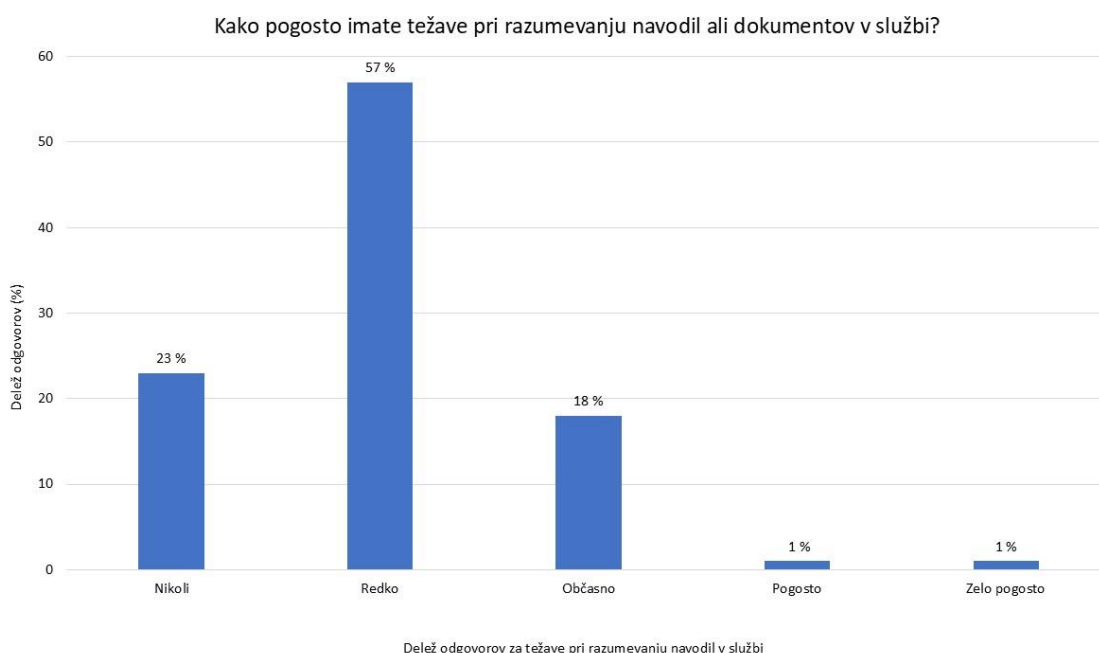
Slika 12: Pogostost branja strokovne literature

Zanimalo nas je, kako anketirani na splošno ocenjujejo, da berejo strokovno literaturo (slika 12) v povezavi z njihovim delovnim mestom. Odgovorili so, da občasno (61 %), redno (16 %) in nikoli (23 %).



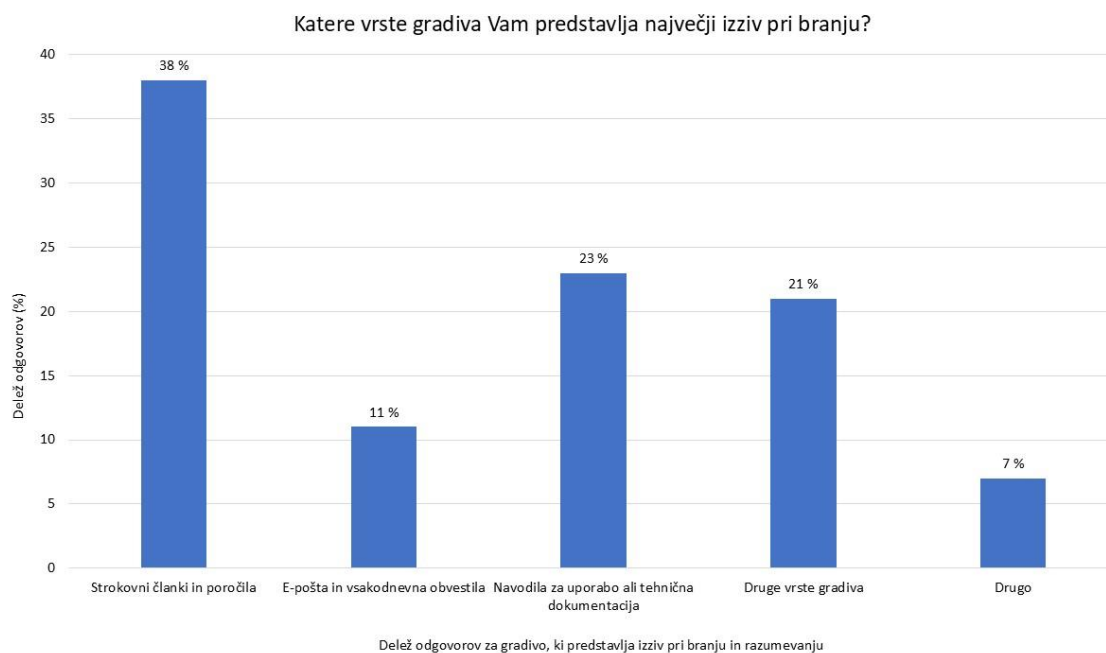
Slika 13: Pogostost branja komunikacijskega kanala

Slika 13 prikazuje, kako pogosto zaposleni v izbranih podjetjih berejo komunikacijski kanal (e-pošta, obvestila, internet), zanimalo nas je, kako ocenjujejo branje za vsakodnevno uporabo. Ugotavljamo, da skoraj polovica anketiranih vsakodnevno, in to večkrat na dan, spremlja bodisi e-pošto, razna obvestila oziroma internet; 38 % vprašanih se tega poslužuje redno, torej enkrat na dan, medtem ko 16 % vprašanih občasno preveri komunikacijski kanal.



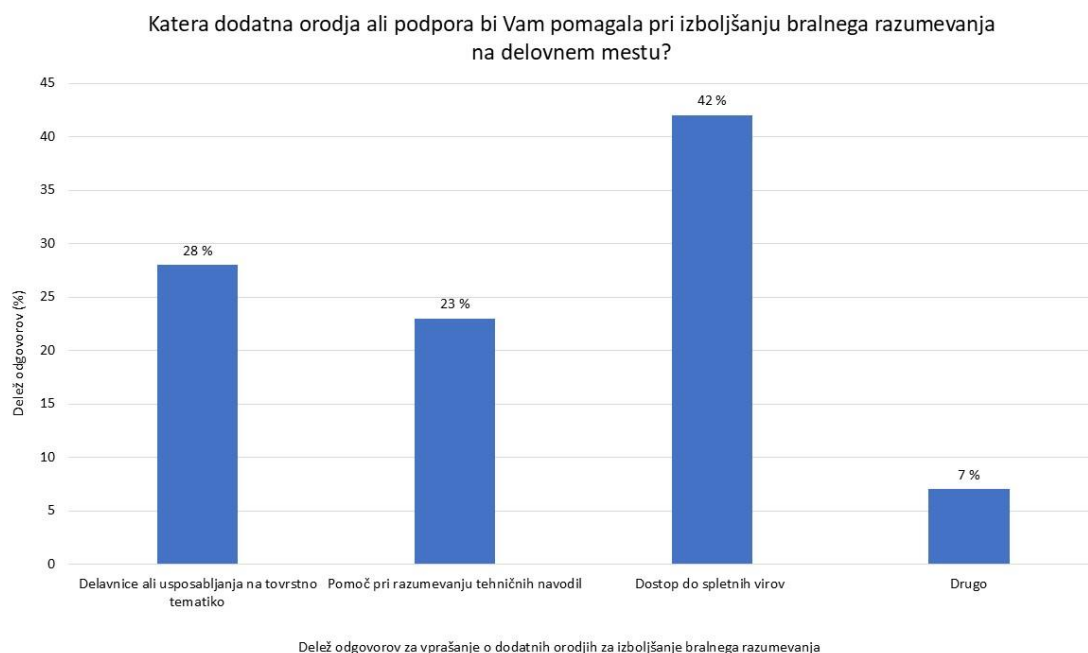
Slika 14: Težave pri razumevanju navodil v službi

Zanimalo nas je, kako pogosto imajo zaposleni težave pri razumevanju navodil ali dokumentov za službene potrebe. Kot prikazuje slika 14, imajo zaposleni vprašani redko težave v večini primerov (57 %). 18 % vprašanih je ocenilo, da imajo občasno težave pri razumevanju, z 1 % je bilo odgovorjeno, da se pogosto oziroma zelo pogosto srečajo s težavami pri razumevanju bodisi navodil bodisi dokumentacije, 23 % pa jih je zatrdilo, da nimajo nikoli tovrstnih težav.



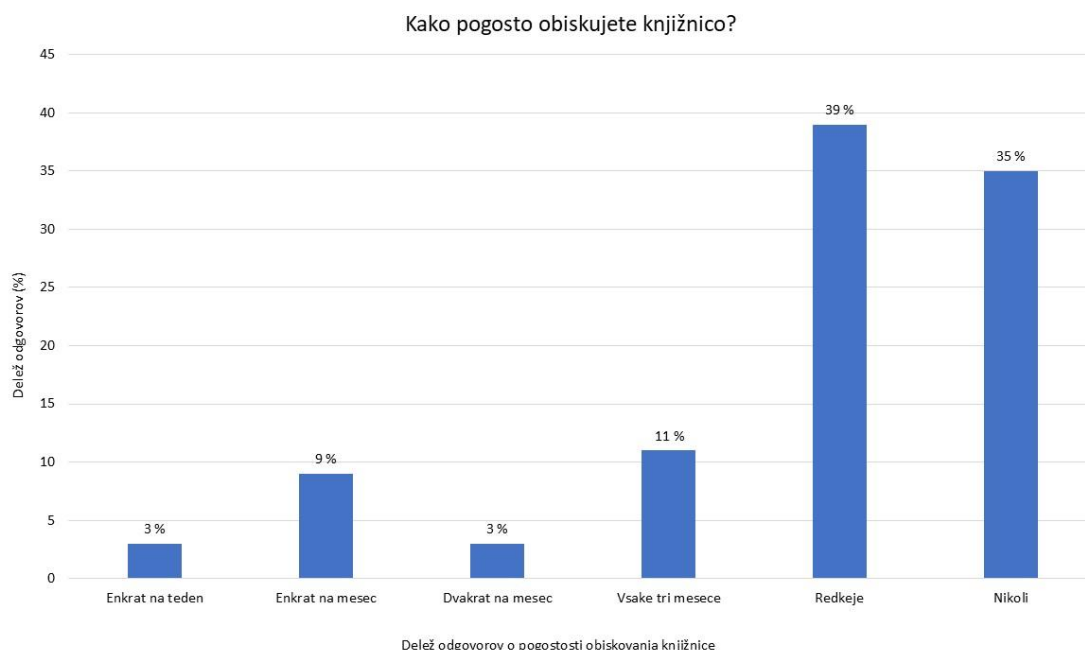
Slika 15: Gradivo, ki predstavlja izziv pri branju in razumevanju

Največji izziv pri branju vprašanim predstavljajo strokovni članki in poročila, in sicer kar 38 %, sledijo jim navodila za uporabo in tehnična dokumentacija (23 %), za drugo vrsto gradiva, ki ni bilo konkretno poimenovano, se je opredelilo 21 % vprašanih. Pod drugo je svoj odgovor zabeležilo 7 %, največkrat so dodali, da jim izziv predstavlja zakonodaja, pravni dokumenti in pa gradivo v tujem jeziku; nekdo izmed vprašanih je napisal: »mi ne predstavlja težav, rad naštudiram stvari«, spet drug pa: »ne berem«; eden izmed komentarjev je bil tudi: »tematika, o kateri ne vem dovolj«, in pa: »nimam težav, vse razumem«. Kot je prikazano na sliki 15, jih je 11 % zatrdilo, da imajo težave že pri vsakodnevni obvestilih in e-pošti.



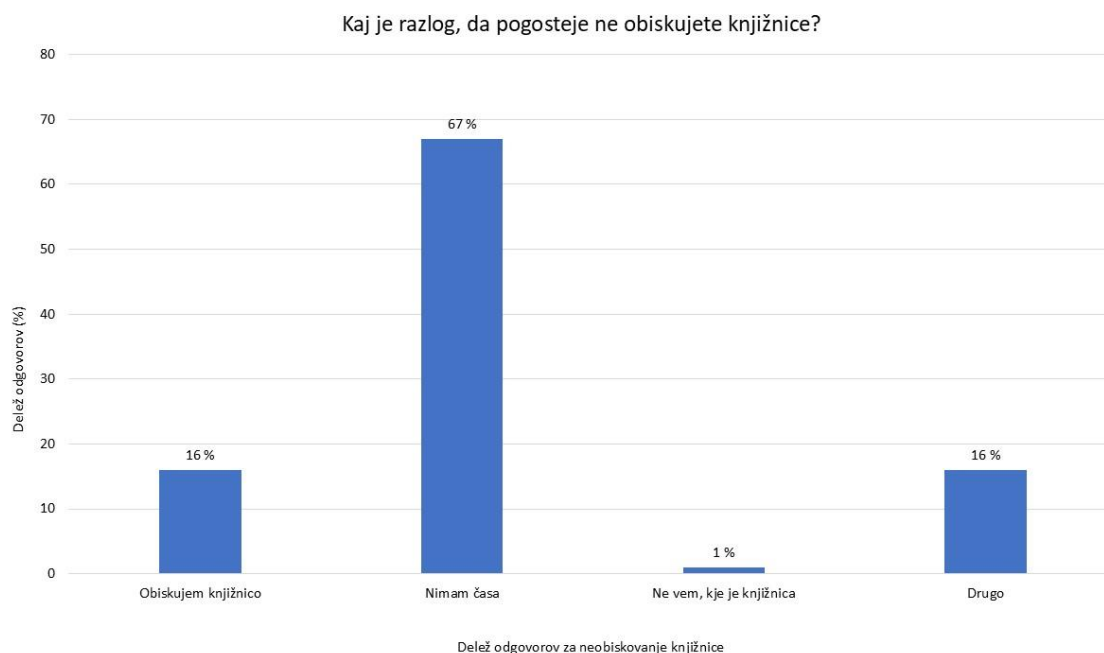
Slika 16: Dodatna orodja za izboljšanje bralnega razumevanja

Vprašani so odgovorili, kot je prikazano na Sliki 16, da bi jim pri izboljšanju bralnega razumevanja na delovnem mestu zelo koristila orodja, kot je dostop do spletnih virov (42 %), delavnice ali usposabljanja na tovrstno tematiko (28 %), za dodatno pomoč pri razumevanju tehničnih navodil se je odločilo 23 % vprašanih, pod drugo pa 7 %, pri čemer so navedli naslednje: »dopust, nobena, vse od naštetega in več časa zase, več časa na splošno«.



Slika 17: Pogostost obiskovanja knjižnice

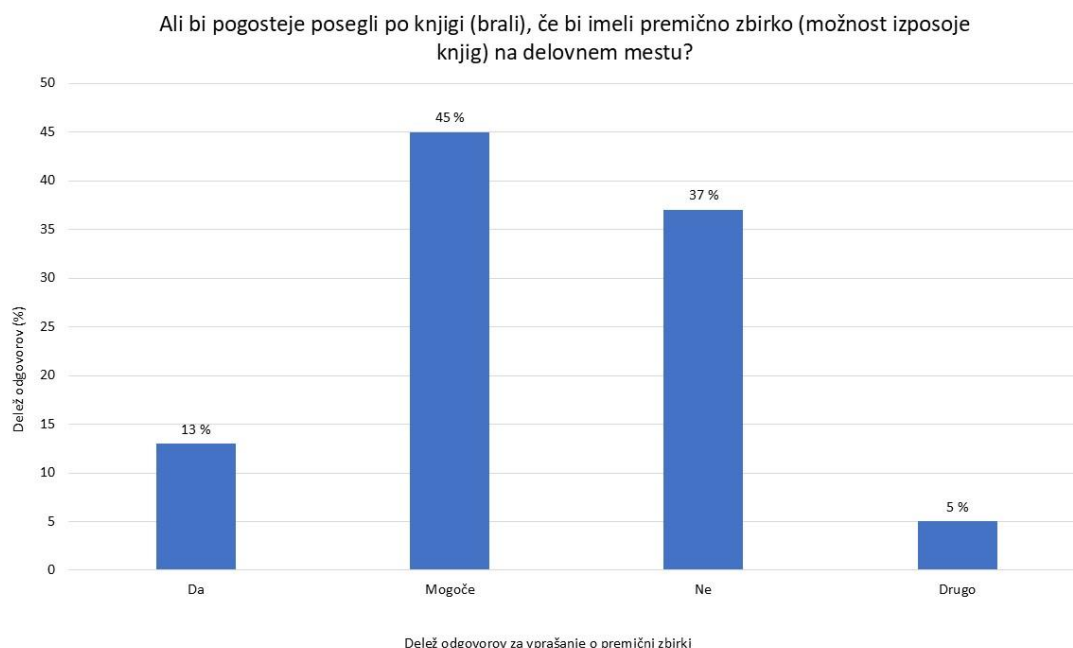
Slika 17 prikazuje odgovore glede pogostosti obiskovanja knjižnice in kot je vidno, jih 39 % redkeje obiskuje knjižnico (pri čemer nismo natančno definirali, da gre za Knjižnico Šmarje pri Jelšah in njene enote, saj se zaposleni vozijo na delovno mesto tudi iz krajev, ki ne sodi v območje Knjižnice Šmarje pri Jelšah). Pri tem vprašanju nas je torej zanimalo na splošno, kako pogosto sploh obiskujejo katerokoli knjižnico. 3 % vprašanih obišče knjižnico enkrat tedensko, enkrat na mesec 9 %, dvakrat na mesec 3 % in vsake tri mesece 11 %. Kar 35 % se jih je opredelilo, da knjižnice nikoli ne obišče.



Slika 18: Razlogi za neobiskovanje knjižnice

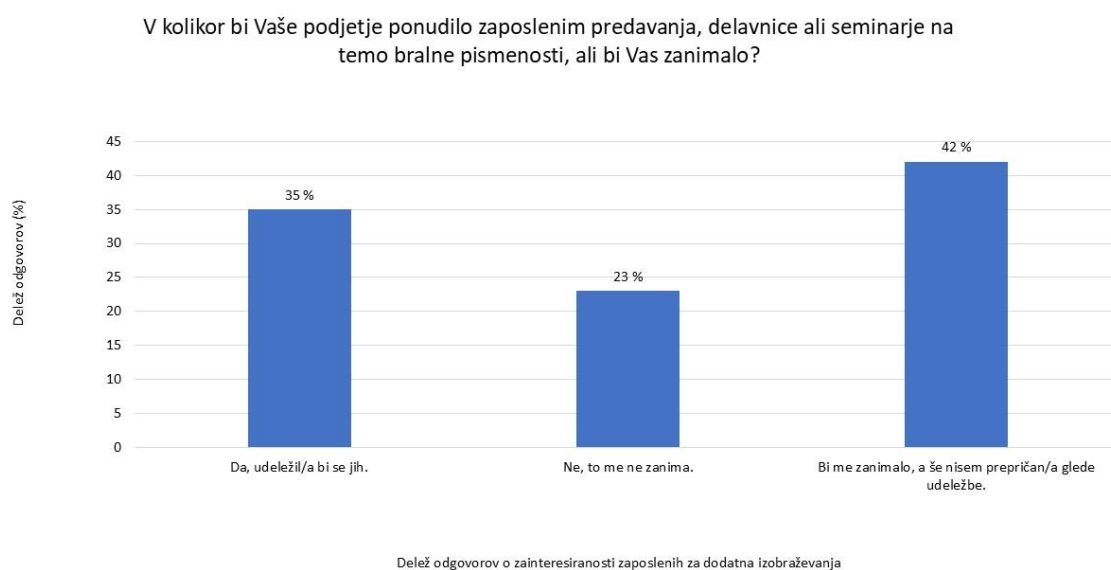
Pri razlogih za neobiskovanje knjižnice so v večini primerov zavzeli stališče, da nimajo časa (67 %), 16 % jih obiskuje knjižnico, nekateri ne vedo, kje je knjižnica (1 %), pod odgovor drugo (16 %) pa so največkrat zapisali: »nimam časa; ne vem, kje je knjižnica; me ne zanima; knjige dobim na spletu; če me katera knjiga še posebej zanima, jo kupim; ker ne berem, ne vem, kaj bi tam počel; raje knjigo kupim; ne rabim uslug, ki jih ponuja knjižnica; berem e-knjige; nimam interesa; nimam potrebe«.

Kot ugotavlja avtorica Švab (2020), največkrat knjižnice ne obiskujejo zaradi težav z dostopom (predvsem parkiranjem), pomanjkanja časa in prepričanja, da so otroci še premajhni. Knjižnico pogosto dojemajo kot tih in zaprašen prostor, ki ni primeren za otroke, čeprav cenijo knjižničarje, urejenost in zbirko. Za obisk so jim pomembni predvsem vikendi, zlasti sobote. Po mnenju avtorice bi knjižnice lahko povečale obisk z boljšo promocijo obstoječih storitev ter z uvajanjem novih dejavnosti, kot so delavnice, predavanja, družabni dogodki, igrala in kavarna. Morda lahko katerega od teh vidikov, razlogov za neobiskovanje knjižnice najdemo tudi tukaj, saj predvidevamo, da je nekaj od anketiranih tudi staršev manjših otrok.



Slika 19: Možnost premične zbirke na delovnem mestu

Slika 19 prikazuje, kako so se anketirani odločili glede možnosti vzpostavitve premične zbirke na delovnem mestu. 13 % jih je pozitivno pritrdilo, medtem ko je kar 37 % zanikalo potrebo po premični zbirki, 45 % vprašanih pa je pustilo možnost za premično zbirko na delovnem mestu. Pod drugo (5 %) so navedli: »ne vem, kaj je to premična zbirka; ne verjamem«.



Slika 20: Vzpodbuda za bralno pismenost na delovnem mestu

Kot je prikazano na Sliki 20, nas je zanimalo, ali bi se zaposleni v podjetjih želeli udeležiti različnih predavanj, delavnic ali katere druge oblike izobraževanj na temo bralne pismenosti. V Kar 42 % anketiranih je odgovorilo, da bi jih zanimala tovrstna izobraževanja, a še niso prepričani, če bi se udeležili, 35 % jih je zatrdilo, da bi se udeležili, medtem ko 23 % vseh vprašanih izobraževanja ne bi zanimala.

Hipoteze, ki smo si jih zastavili, smo delno potrdili.

Prva trditev, da je višja stopnja izobrazbe zaposlenih (opredelili smo jo kot končano 5. stopnjo ali več) povezana z višjo stopnjo samoocene njihove bralne pismenosti, kar lahko ugotovimo iz vprašanj 5 (stopnja dosežene izobrazbe) in 7 (ko so anketiranci ocenili lastno bralno pismenost). Večina anketirancev je ocenila svojo bralno razumevanje besedil na dobro (59 %), kar pomeni, da dobro razumejo večino besedil in jih znajo razložiti. Anketiranci imajo gimnazijsko, srednje poklicno-tehniško izobraževanje, srednje tehniško oz. drugo strokovno izobraževanje V. stopnje, kar predstavlja 35 % vseh vprašanih, specializacijo po višješolskem programu ali visokošolski strokovni programi oz. univerzitetni program (1. bol. stopnje) je doseglo 15 %, sledi višješolski strokovni program 10 %, specializacija po visokošolskem strokovnem programu oz. univerzitetni program 8 %, kar znaša skupaj 68 % zaposlenih, ki ima izobrazbo srednješolsko (4-letno ali več) oziroma opravljen študijski program. Prihaja do razlike, saj je 83 % anketiranih potrdilo, da dobro oziroma zelo dobro razumejo prebrano, stopnja izobrazbe pa v skupnem deležu znaša (torej od dokončane 5. stopnje naprej) 68 %. Namen hipoteze je primerjati doseženo izobrazbo z lastno oceno bralne pismenosti, samoocena anketiranih pa je višja od pričakovane glede na stopnjo izobrazbe, zato lahko to trditev ovržemo.

Naslednja trditev, da zaposleni, ki redno berejo strokovno literaturo, redkeje poročajo o težavah pri razumevanju službenih dokumentov, potrjujemo, saj imajo le-ti težave z bralnim razumevanjem občasno, pogosto in zelo pogosto le 20 %, v 57 % ne navajajo težav z razumevanjem strokovne literature. Na to trditev se nanašajo vprašanja 18 (Ali ste v zadnjem mesecu prebrali kakšno strokovno literaturo, ki se nanaša na vaše delo?), pri katerem se je 46 % vseh vprašanih opredelilo za in 54 % za odgovor ne; vprašanje 19 (Kako pogosto berete strokovno literaturo v povezavi z vašim delom?), pri katerem se je 16 % opredelilo za redno branje in 61 % za občasno branje strokovne literature; in vprašanje 21 (Kako pogosto imate težave pri razumevanje navodil ali dokumentov v službi?), kjer je razvidno, da v večini

primerov ni težav z razumevanjem navodil in razumevanje službenih dokumentov. Namen hipoteze je ugotoviti povezavo med bralno prakso in razumevanje strokovnih besedil.

Trditev, da zaposleni, ki pogosteje obiskujejo knjižnico, izkazujejo višjo bralno kulturo, lahko iščemo v naslednjih vprašanjih, in sicer vprašanje 8 (Dejavnosti v prostem času, kot so obisk knjižnice, kulturnih prireditev itd.), ko so anketirani v največjem deležu (88 %) odgovorili, da v prostem času največkrat gledajo televizijo in v 83 % brskajo po spletu, sledi spremljanje družabnih omrežij v deležu 73 %. Vprašanje 9 sprašuje, ali so zaposleni v zadnjih treh mesecih prebrali kakšno knjigo, dobimo pozitiven odgovor v deležu 59 %, medtem ko so na vprašanje 11 (Koliko knjig so prebrali v zadnjem letu?), odgovorili, da nobene v deležu 41 %. Vprašanja 14 in 15 se navezujeta na čas, ki ga zaposleni namenijo branju (anketiranci so se v deležu 23 % odločili, da berejo knjigo do pol ure na dan; medtem ko berejo na splošno v deležu 6 % vsak dan, v deležu 26 % pa enkrat do dvakrat tedensko. Vprašanje 24 in 25 se navezujeta na obiskovanje knjižnice, in sicer kako pogosto zaposleni obiskujejo knjižnico (pri tem vprašanju se je večina opredelila v deležu 39 % za redkeje, od tedenskega obiska do obiska na tri mesece pa se je opredelilo 26 % anketirancev). Med razloge za neobiskovanje knjižnice (vprašanje 25) jih je največ navedlo, da nimajo časa (67 %). Namen hipoteze je merjenje povezave med obiski knjižnice in širšimi bralnimi navadami oziroma bralno kulturo. Med odgovori smo zasledili tudi, da si nekateri anketiranci (v deležu 16 %) knjige tudi kupijo oziroma berejo e-knjige. To trditev smo ovrgli, saj je obisk knjižnice še vedno v manjšem deležu, bralna kultura pa v manjšini, saj prevladujejo dejavnosti, ki so povezane z gledanjem televizije in brskanjem po spletu.

Večina zaposlenih bi pogosteje posegla po knjigi, če bi imeli možnost izposoje knjig na delovnem mestu, to trditev smo potrdili, saj jih le 37 % meni, da kljub premični zbirki na delovnem mestu ne bi pogosteje brali. Na to trditev se navezujeta vprašanja 26 (Ali bi pogosteje posegli po knjigi, če bi imeli premično zbirko na delovnem mestu?) in 27 (Ali bi vas zanimala delavnice/predavanja o bralni pismenosti na delovnem mestu?). Namen hipoteze je bilo preverjanje zanimanja za premično zbirko in spremljajoče aktivnosti za spodbujanje bralne pismenosti in branja. Zadnja hipoteza nam daje tudi iztočnico za nadaljnja raziskovalna dela na tem področju, vzpostavitev premične zbirke na delovnem mestu oziroma načrtovanje le-te.

5 RAZPRAVA Z ZAKLJUČKOM

Rezultati raziskave kažejo, da anketirani pojem bralne pismenosti večinoma povezujejo z razumevanjem prebranega in zmožnostjo razlage besedil, medtem ko je pojem bralne kulture manj jasen in ga nekateri enačijo predvsem z navado in zavestjo o pomembnosti branja. Kljub temu večina anketirancev svojo bralno pismenost ocenjuje kot dobro ali zelo dobro, kar nakazuje, da se pri branju splošnih besedil ne soočajo z večjimi težavami.

Podatki o prostem času in pogostosti branja kažejo precejšen razkorak med zaznano pismenostjo in dejanskimi bralnimi navadami. Čeprav 59 % vprašanih trdi, da je v zadnjih treh mesecih prebralo vsaj eno knjigo, kar 41 % navaja, da v zadnjem letu ni prebralo nobene knjige. Najpogostejše prostočasne dejavnosti so gledanje televizije, brskanje po spletu in spremljanje družabnih omrežij, medtem ko so obisk kulturnih dogodkov, branje knjig ali revij ter druge aktivnosti povezane z bralno kulturo manj prisotne.

Razlogi za nebranje so večinoma povezani s pomanjkanjem časa, kar je ponovljena ugotovitev tudi pri razlogih za neobiskovanje knjižnic. Kljub temu del anketirancev priznava, da jih knjige ne zanimajo, kar kaže, da je poleg dostopnosti in prostega časa pomemben tudi vidik motivacije. Na bralne navade ima pomemben vpliv šolsko okolje, nekoliko manj domače okolje in prijatelji. Pri strokovni literaturi je zaznati, da jo približno polovica vprašanih bere, vendar pretežno občasno in v povezavi z delovnim mestom. Branje za potrebe dela (npr. navodila, tehnična dokumentacija) večini ne povzroča večjih težav, vendar strokovni članki in zahtevna poročila ostajajo najpogostejši izziv.

Opazno je, da obstaja interes za orodja in dejavnosti, ki bi lahko izboljšala bralno razumevanje in povečala bralno motivacijo, zlasti dostop do spletnih virov ter organizacija delavnic in usposabljanj. Predlogi, kot so premična zbirka na delovnem mestu ali tematska predavanja, imajo pri delu vprašanih potencial, a hkrati tudi precejšnjo mero neodločenosti ali nezanimanja. Na splošno raziskava razkriva, da je bralna pismenost pri zaposlenih na zadovoljivi ravni, medtem ko je bralna kultura manj razvita. To se kaže v redkem in nerednem branju knjig ter v pretežno pasivnih oblikah prostega časa. Za spodbujanje bralne kulture bi bilo smiselno kombinirati ukrepe, ki povečujejo dostopnost gradiva, z dejavnostmi, ki krepijo notranjo motivacijo za branje in povezujejo branje z osebnimi interesi ter profesionalnimi potrebami.

Na podlagi rezultatov raziskave je mogoče sklepati, da imajo zaposleni v podjetjih na območju Knjižnice Šmarje pri Jelšah pozitiven odnos do branja in bralne pismenosti, hkrati pa obstajajo priložnosti za dodatno spodbudo. Predlogi sodelovanja med knjižnico in podjetji kažejo na možnosti, kako približati knjižnične storitve zaposlenim ter jih vključiti v razvoj bralne kulture tudi v delovnem okolju. Kljub temu ostajajo odprta vprašanja o pripravljenosti podjetij na tovrstno sodelovanje in o realnih možnostih izvedbe glede na naravo dela. Zato bi bilo smiselno v prihodnje opraviti poglobljene raziskave in dialog s podjetji, saj bi se le tako lahko oblikovali ciljno usmerjeni in učinkoviti modeli sodelovanja. Pomembno je, da se podjetja zavedajo pomena bralne pismenosti in bralne kulture svojih zaposlenih. Ob tem se poraja vprašanje, kaj podjetja dejansko storijo za dvig bralne pismenosti. Zanima nas, v kolikšni meri se zavedajo pomena bralne pismenosti in bralne kulture ter ali so pripravljena vlagati v njun razvoj oziroma spodbujati branje tudi na delovnem mestu. Knjižnica Šmarje pri Jelšah je trenutno v procesu priprave novega strateškega načrta za prihodnje obdobje, pri čemer bo dialog s podjetji nedvomno eden izmed pomembnejših ciljev. Kot nam kažejo primeri iz tujine, se lahko knjižnica izjemno dobro poveže s podjetjem, v našem primeru bi lahko za njih pripravili ne samo tečaje in izobraževanja, temveč konkretne nasvete in priporočila za vzpodbujanje bralne pismenosti, bralne kulture in nenazadnje branja. Smiselna se nam zdi povezava s knjižnico, ki že tovrstno prakso udejanjajo, pri čemer bi lahko hitreje prepoznali morebitne ovire pri dostopu do podjetij. Ta raziskava nam predstavlja temelj za nadaljnje raziskave, med drugim nas zanima primerjava med knjižnico na delovnem mestu v mestnem okolju in ruralnem, kot je naše območje delovanja knjižnice.

Predlogi, ki jih v prihodnosti vidimo za zaposlene v podjetjih na območju delovanja naše knjižnice, so naslednji:

- Članska izkaznica za podjetja, kjer bi imeli zaposleni ugodnosti (poravnana članarina, obvestila o dogodkih v knjižnici, knjižne novosti itd.). Glede na to, da v okviru knjižnice deluje še kulturni dom, kino in muzej, bi lahko pripravili posebne ugodnosti za zaposlene.
- Premična zbirka, v kateri bi pripravili izbor knjig (leposlovje, strokovna literatura, priročniki) in jih redno dostavljali v podjetje; omogočili bi menjavo gradiva v skladu z dogovorom.
- Knjižnica na delovnem mestu, kjer bi podjetje zagotovilo prostor s stalno zbirko knjižničnega gradiva, ki bi ga po dogovoru oziroma interesu zaposlenih prilagajali ali menjali.

- Digitalni dostop, kjer bi podjetja lahko zaposlenim omogočila dostop do e-knjig in e-revij preko knjižničnih platform. Lahko bi izvedli tudi skupna usposabljanja za uporabo digitalnih knjižničnih virov.
- Bralne skupine / klubi, kjer bi organizirali »skupno« branje določenih knjig, pri čemer bi vključili knjižničarje kot mentorje pri izbiri literature. V okviru le-teh bi lahko dodatno spodbujali branje, ki bi jih izvedli z bralnimi izzivi za zaposlene in morebiti tudi njihove družine.
- Izobraževanja in delavnice, kjer bi knjižnica za zaposlene pripravila delavnice o informacijski pismenosti, iskanju virov, kritičnem branju, reševanju službenih nalog s pomočjo literature. Nudili bi jim lahko tudi predavanja o strokovnih in osebnostno-razvojnih temah (time management, komunikacija, stres).
- Podpora vseživljenjskemu učenju bi kot lokalna knjižnica nudili strokovno literaturo za dodatna usposabljanja in izobraževanja zaposlenih, hkrati bi jim nudili pomoč pri dostopu do znanstvenih in strokovnih baz podatkov.

Vse to so predlogi in izzivi, ki bi našo knjižnično dejavnost le še dodatno bogatili, a vprašanje je, koliko podjetij bi bilo sploh zainteresiranih za tovrstno sodelovanje, pri čemer pa bi morali izvesti dodatne raziskave in intervjuje, predvsem pa bi moralo natančno proučiti razmere na delovnem mestu in samo naravo, način dela v določenem podjetju. Delo, ki se opravlja v pisarni, bi bilo za tovrstno sodelovanje gotovo sprejemljivejše od podjetja, kjer je ogromno terenskega in fizičnega dela.

5.1 PRIMER KONKRETNEGA URESNIČEVANJA KNJIŽNICE NA DELOVNEM MESTU

Opravljen raziskava je pokazala, da premična zbirka oziroma knjižnica na delovnem mestu na območju Knjižnice Šmarje pri Jelšah med zaposlenimi še ni dovolj poznana. Prav tako stopnja bralne kulture in bralne pismenosti potrebuje dodatno spodbudo. Podjetjem je zato smiselno ponuditi možnost sodelovanja in jim predstaviti prednosti spodbujanja branja na delovnem mestu. Ob tem je pomembno izpostaviti pozitivne učinke, ki jih ima uspešen, samozavesten in bralno pismen zaposleni tako za svoje osebno kot tudi za poklicno življenje.

Kot primer knjižnice na delovnem mestu oziroma zbirke na delovnem mestu navajamo primer, ki bi ga čisto lahko uresničili. Gre za podjetje, ki se sicer ukvarja z električno in mehansko

montažo celovitih tehnoloških sistemov, remontnih ter servisno oziroma vzdrževalnih storitev v različnih panogah industrije. Podjetje želi ostati anonimno, zato ne navajamo spletne povezave in imena podjetja. Zaposlenih je 149, od tega je 21 zaposlenih v pisarniškem delu podjetja, okrog 80 jih dela v proizvodnji, ostali zaposleni so delavci na terenu. Podjetje sicer dobro skrbi za zdravje in varnost na delovnem mestu, saj nekajkrat letno organizirajo strokovna izobraževanja in druženja za zaposlene, vsakodnevno jim je na voljo čajna kuhinja in fitnes v podjetju. Vzpostavitev premične zbirke knjig, ki so zaposlenim dostopne kar na delovnem mestu, bi prav gotovo obogatila nabor dejavnosti, ki jih nudijo zaposlenim. Na voljo bi bile strokovne knjige in priročniki s področja tehnologije, varnosti pri delu ter inovacij v proizvodnji, poleg tega pa tudi leposlovna dela za sprostitev in osebno rast. Knjige bi se redno izmenjevale glede na potrebe in zanimanja zaposlenih. Tako bi podjetje ustvarilo spodbudno bralno okolje, ki ne prispeva le k strokovni usposobljenosti zaposlenih, ampak tudi k večji ustvarjalnosti, boljšim komunikacijskim veščinam in večjemu zadovoljstvu na delovnem mestu.

Za vzpostavitev takšne zbirke predlagamo hitre nasvete za vsa podjetja, ki bi želela vzpostaviti tovrstno zbirko oziroma ponudbo svojim zaposlenim, in sicer izbor knjig in povezava z lokalno knjižnico (20–30 knjig, ki bi bile zanimive in uporabne za zaposlene); prilagajanje knjig zaposlenim (aktualna strokovna literatura in leposlovje za sprostitev); vključevanje zaposlenih (upoštevati njihovo mnenje in želje po izboru knjig); knjige na vidnem mestu (določiti skupni prostor, kjer se večina zaposlenih zadržuje); enostavno izposojanje (seznam, aplikacija ali obisk knjižničarja enkrat mesečno); redna menjava knjig (vsaj na dva meseca, da ostane zanimanje, hkrati bi bilo potrebno dodajati nove/druge); spodbujanje branja (organiziranje bralnih izzivov, mesečna priporočila ali kratke predstavitve knjig – v živo ali virtualno); vodja naj bo zgled (če vodja bere knjige in je sam navdušen, bodo tudi zaposleni temu lažje sledili); meritve učinkov (naj zaposleni po določenem času povedo, kako jim zbirka koristi: motivacija, znanje, branje). Vse to so le ideje in želje naše knjižnice. Vzpostavitev premične zbirke na delovnem mestu je prav gotovo dolgoročna naložba v razvoj bralne kulture, krepitev znanja ter večjo učinkovitost in zadovoljstvo zaposlenih, posledično pa se s tem širi bralna kultura in bralna pismenost tudi pri otrocih in mladih.

6 NAVEDENI VIRI IN LITERATURA

- Aupič, M., Brenčič, P., Fras Popović, S., Lesjak, B., Podbrežnik Vukmir, B., Vilar, P., Vodeb, G. in Zdravje, A. (2018). *Doseganje razvojnih usmeritev Standardov za splošne knjižnice veljavnih v obdobju 2005–2017*. Narodna in univerzitetna knjižnica.
- Bookleggers Library. (b. d.). *Traveling book trailer*.
<https://www.bookleggerslibrary.com/bookleggers-library-trailer>
- Bralna značka. (b. d.). *Beremo skupaj*. <https://www.bralnaznacka.si/sl/aktualno/beremo-skupaj-2025>
- Fras Popović, S., Vilar, P. in Javrh, P. (2025). Raziskovanje bralnih navad in bralne kulture slovenskih knjižničarjev: metodološka izhodišča. *Organizacija znanja*, 30(1-2).
<https://doi.org/10.3359/oz2530004>
- Grosman, M., Kovač, P., Štefan, A., Marjanović Umek, L., Zupančič, M., Knaflič, L., Jamnik, T., Domicelj, M., Kranjc, S., Batistič Zorec, M., Stritar, U., Hrzenjak, M., Vedramin, V., Mlakar, I., Remškar, S., Rot Gabrovec, V., Avguštin, M., Bucik, N., Pečjak, S., Gradišar, A., Karim, S., Virant Iršič, K., Gjud, A., Sitar, J., Hanuš, B., Vonta, T. in Pogačar, T. (2003). *Beremo skupaj. Priročnik za spodbujanje branja*. Založba Mladinska knjiga.
- Haramija, D. in Vilar, P. (2017). Bralna kultura kot pomemben dejavnik razvoja bralne pismenosti. *Otrok in knjiga*, 44(98), 5–16.
- Kansas Public Library. (b. d.). *Mobile library*. <https://www.kckpl.org/event/mobile-library-blue-route-health-fair-event>
- Kavčič Čolić, A. (2024). Knjižnični sistemi nordijskih držav. *Knjižnica*, 68(4), 37–69.
- King County Library System. (b. d.). *Events for adults*. <https://kcls.org/adults/#NewForAdults>
- Klib. (b. d.). *Books at work: the secret tool for smarter teams*. <https://www.klib.in/books-at-work-the-secret-tool-for-smarter-teams/>
- Knjižnica Šmarje pri Jelšah. (b. d.). *Začetki in razvoj knjižnice v Šmarju pri Jelšah*.
<https://kspj.si/zacetki-in-razvoj/>
- Mestna knjižnica Ljubljana. (8. 9. 2023). *Knjižnica na delovnem mestu*.
<https://www.mklj.si/novice/knjiznica-na-delovnem-mestu/>
- Nacionalna strategija za razvoj bralne pismenosti za obdobje 2019–2030. (2023). Ministrstvo Republike Slovenije za vzgojo in izobraževanje, Zavod Republike Slovenije za šolstvo. https://www.zrss.si/pdf/strategija_bralna_pismenost.pdf
- Novljan, S. (2005). Knjižničarstvo. V S. Rugelj (ur.), *Knjižna kultura* (str. 84–160). UMco.

Phillips, A. in Kovač, M. (2023). *Je to knjiga?* Cankarjeva založba.

PIAAC Slovenija. (b. d.). *Mednarodna raziskava o kompetencah odraslih*. Andragoški center Slovenije. <http://piaac.acs.si/raziskava>

Pismen.si. (b. d.). *Bralna pismenost v številkah*. Andragoški center Slovenije. <https://pismen.si/bralna-pismenost-v-stevilkah/> Andragoški center Slovenije

Schüller-Zwierlein, A., Mangen, A., Kovač, M., van der Weel, A. (2024). Zakaj je pomembno branje na višji ravni. *Knjižnica*, 68(1), 43–73. <https://doi.org/10.55741/knj.68.1.3>

Strateški načrt javnega zavoda Knjižnica Šmarje pri Jelšah za obdobje 2021–2025. (2021). Knjižnica Šmarje pri Jelšah.

Strokovna priporočila in standardi za splošne knjižnice: (za obdobje 2018–2028). (2019). Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Švab, K. (2020). Razlogi za neuporabo storitev splošnih knjižnic: pilotna študija med starši predšolskih otrok. *Knjižnica*, 64(3-4), 9–28.

TeamWork. (13. 7. 2015). *The benefits of an office library*. <https://www.teamwork.com/blog/benefits-office-library/>

The Seattle Public Library. (b. d.). *Business & nonprofit*. <https://www.spl.org/programs-and-services/business-and-nonprofit>

Vilar, P. (2017). *Proaktivna splošna knjižnica za bralno pismenost in bralno kulturo*. Zveza bibliotekarskih društev Slovenije.

Zakon o knjižničarstvu (ZKNJ-1). (2001). *Uradni list RS*, št. 87/2001, 96/2002 - ZUJIK, 92/2015.

PRILOGA

PRILOGA 1: ANKETNI VPRAŠALNIK

Spoštovani,

v okviru posebnega dela bibliotekarskega izpita, ki je pogoj za opravljanje strokovnega knjižničarskega dela v knjižnici, opravljam strokovno raziskavo o bralni pismenosti in bralni kulturi med zaposlenimi v podjetjih na območju Knjižnice Šmarje pri Jelšah. Vljudo Vas prosim, da si vzamete nekaj minut in izpolnite anketni vprašalnik. Vaši odgovori so anonimni in bodo uporabljeni izključno za namene raziskave pri bibliotekarski nalogi.

Za vaše sodelovanje se vam najlepše zahvaljujem!

Urška Pevec

1. Spol

- a) Ženski
- b) Moški

2. Starost

- a) Med 18 in 25
- b) Med 26 in 35
- c) Med 36 in 50
- d) Med 51 in 60
- e) Nad 60

3. Državljanstvo

4. Ime podjetja, kjer ste zaposleni (samo za pregled izpolnjenih anket).

5. Stopnja dosežene izobrazbe

- a) Nedokončana OŠ
- b) OŠ
- c) Nižje poklicno izobraževanje (2-letno)
- d) Srednje poklicno izobraževanje (3-letno)
- e) Gimnazijsko, srednje poklicno-tehniško izobraževanje, srednje tehniško oz. drugo strokovno izobraževanje V.

- f) Višješolski program (do 1994), višješolski strokovni program
- g) Specializacija po višješolskem programu, visokošolski strokovni programi in univerzitetni program (1. bol. st)
- h) Specializacija po visokošolskem strokovnem programu, univerzitetni program
- i) Specializacija po univerzitetnem programu, magisterij znanosti
- j) Doktorat znanosti
- k) Drugo:

6. Kaj po Vašem pomenita pojma bralna pismenost in bralna kultura?

7. Ocenite svojo bralno pismenost.

- a) **Zelo slaba** – težje razumem, kaj berem, in imam velike težave pri razlagi besedila.
- b) **Slaba** – pri branju se pogosto zmedem in razumem le del prebranega.
- c) **Srednja** – berem brez težav, a včasih težko globlje razumem besedilo.
- d) **Dobra** – večino besedil dobro razumem in znam razložiti, včasih se posvetim tudi podrobnostim.
- e) **Zelo dobra** – odlično razumem, analiziram in razlagam tudi zahtevnejša besedila ter prepoznam različne pomene.

8. Ali ste v zadnjem mesecu v prostem času počeli katero od naslednjih dejavnosti?

- a) Gledanje televizije
- b) Obisk kina
- c) Obisk gledališča, klasičnega koncerta ali opere
- d) Obisk koncerta popularne glasbe, kluba ali veselice
- e) Obisk galerije ali muzeja
- f) Brskanje po spletu
- g) Spremljanje družabnih omrežij
- h) Branje časopisov in/ali revij v katerikoli obliki
- i) Branje knjig v tiskani ali elektronski obliki
- j) Nič od naštetega

9. Ste v zadnjih treh mesecih prebrali kakšno knjigo v tiskani ali elektronski obliki?

- a) Da
- b) Ne

10. Ste v zadnjih treh mesecih poslušali kako zvočno knjigo?

- a) Da
- b) Ne

11. Koliko knjig ste prebrali v zadnjih 12 mesecih (v prostem času)?

- a) Nobene
- b) 1–2
- c) 3–5
- d) 5–10
- e) Več kot 10

12. Kaj je glavni razlog, da ne berete knjig?

- a) Pomanjkanje časa za branje
- b) Ne zanimajo me knjige
- c) Slabo berem
- d) Pomanjkanje časa za izposajo v knjižnici ali nakup knjige
- e) Zelo rad/a berem knjige
- f) Drugo:

13. Kateri dejavnik v Vašem življenju oziroma okolju vplival na to, berete knjige?

- a) Starši, sorodniki, domače okolje
- b) Šola (učitelji, profesorji, sošolci), obšolske dejavnosti itd.
- c) Prijatelji in znanci
- d) Ne berem rad/a
- e) Drugo:

14. Koliko časa na dan povprečno berete knjige?

- a) Manj kot 15 minut
- b) 15–30 minut
- c) 30–60 minut
- d) Več kot eno uro
- e) Ne berem knjig

15. Kolikokrat na teden si vzamete čas za branje (knjig, revij, novic ipd.)?

- a) Redno (vsak dan)
- b) 3–5 x tedensko
- c) 1–2 x tedensko
- d) Redko
- e) Nikoli

16. Katero zvrst gradiva najraje berete (označite največ dve)?

- a) Leposlovje (romani, poezija, kratke zgodbe)
- b) Strokovna literatura
- c) Biografije
- d) Revije in časopisi
- e) Spletni članki/blogi
- f) Drugo

17. Pri komu pogosto dobite informacije o knjigah, ki Vas zanimajo:

- a) Pri domačih
- b) Pri prijateljih
- c) Pri sodelavcih
- d) V knjižnici
- e) Knjige me ne zanimajo
- f) Drugo:

18. Ali ste v zadnjem mesecu prebrali katero koli strokovno literaturo, ki se nanaša na Vaše področje dela?

- a) Da
- b) Ne

19. Kako pogosto berete strokovno literaturo v povezavi z Vašim delom?

- a) Redno
- b) Občasno
- c) Nikoli

20. Kako pogosto berete interni komunikacijski material (e-pošta, obvestila, internet)?

- a) Nikoli
- b) Občasno
- c) Redno (enkrat na dan)
- d) Večkrat na dan

21. Kako pogosto imate težave pri razumevanju navodil ali dokumentov v službi?

- a) Nikoli
- b) Redko
- c) Občasno
- d) Pogosto

e) Zelo pogosto

22. Katere vrste gradiva Vam predstavljajo največji izziv pri branju?

- a) Strokovni članki in poročila
- b) E-pošta in vsakodnevna obvestila
- c) Navodila za uporabo ali tehnična dokumentacija
- d) Druge vrste gradiva
- e) Drugo:

23. Katera dodatna orodja ali podpora bi Vam pomagala pri izboljšanju vaše bralne pismenosti v službi?

- a) Delavnice ali usposabljanja na tovrstno tematiko
- b) Pomoč pri razumevanju tehničnih besedil
- c) Dostop do spletnih virov
- d) Drugo:

24. Kako pogosto obiskujete knjižnico?

- a) Enkrat na teden
- b) Enkrat na mesec
- c) Dvakrat na mesec
- d) Vsake tri mesece
- e) Redkeje
- f) Nikoli

25. Kaj je razlog, da pogosteje ne obiskujete knjižnice?

- a) Nimam časa
- b) Ne vem, kje je knjižnica
- c) Obiskujem knjižnico
- d) Drugo:

26. Ali bi pogosteje posegli po knjigi (brali), če bi imeli premično zbirko (možnost izposoje knjig) na delovnem mestu?

- a) Da
- b) Mogoče
- c) Ne
- d) Drugo:

27. V kolikor bi Vaše podjetje ponudilo zaposlenim predavanja, delavnice ali seminarje na temo bralne pismenosti, ali bi Vas zanimalo?

- a) Da, udeležil/a bi se jih.
- b) Ne vem.
- c) Bi me zanimalo, a še nisem prepričan/a glede udeležbe.